

Stenografični zapisnik

devete seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 11. februarija 1898.

Nazoči: Prvosednik: Deželnega glavarja namestnik baron Liechtenberg Leopold. — Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik ekszellenca baron Viktor Hein in c. kr. okrajni komisar baron Viljem Rechbach. — Vsi članovi razun: Ekszellenca knezoškof dr. Jakob Missia, deželni glavar Oton Detela, Franc vitez Langer, Friderik baron Rechbach in dr. Adolf Schaffer. — Zapisnikar: Deželni tajnik dr. Franc Zbašnik.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika VIII deželnozborske seje dné 8. februarija 1898.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva
3. Priloga 54. Poročilo deželnega odbora o gradnji ceste Rovte-Žiri.
4. Priloga 55. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predloži načrt zakona v varstvo planik in kraljeve rože po kranjskih planinah.
5. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca dr. Majarona in tovarišev gledé ustanovitve slovenskega vseučilišča v Ljubljani (k prilogi 52.).
6. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji kmetijske podružnice v Senožečah za podporo za obdelovanje in polnritev drevesnice.
7. Ustno poročilo odseka za letno poročilo deželnega odbora, in sicer o § 7. C.
8. Ustna poročila finančnega odseka o prošnjah, in sicer:
 - a) vasi Ostrožnabrdo za podporo za preložitev občinske ceste iz Reške doline v Ostrožnabrdo;
 - b) županstva v Velikih Poljanah za podporo za ubogo Franciško Pengal;
 - c) umirovljenega paznika Emanuela Kovačiča za podaljšanje umirovljenja;
 - d) občin Komendske fare za razpis službe zdravnika v Komendski bolnici;
 - e) vasi Studor-Stara Fužina v Bohinji za podporo za uravnavo potoka Ribnica.

Stenographischer Bericht

der neunten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 11. Februar 1898.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann-Stellvertreter Leopold Freiherr v. Liechtenberg. — Regierungvertreter: K. k. Landespräsident Excellenz Victor Freiherr v. Hein und k. k. Bezirks-Commissär Wilhelm Freiherr v. Rechbach. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jakob Missia, Landeshauptmann Otto Detela, Franz Ritter von Langer, Friedrich Freiherr von Rechbach und Dr. Adolf Schaffer. — Schriftführer: Landschafts-Secretär Dr. Franz Zbašnik.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolles der VIII. Landtags-Sitzung vom 8. Februar 1898.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Beilage 54. Bericht des Landesausschusses in Angelegenheit des Straßenbaues Geräuth-Satrach.
4. Beilage 55. Bericht des Landesausschusses mit Vorlage eines Gesetzesentwurfes zum Schutze der Edelweißpflanzen und des Blagaj'schen Seidelbastes auf den Alpen Krain's.
5. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Dr. Majaron und Genossen, betreffend die Errichtung einer slovenischen Universität in Laibach (zur Beilage 52).
6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der landwirtschaftlichen Filiale in Senojetich um Subvention für die Bearbeitung und Ergänzung der Baumschule.
7. Mündlicher Bericht des Rechnungsausschusses, und zwar über § 7 C.
8. Mündliche Berichte des Finanzausschusses über Petitionen, und zwar:
 - a) der Ortschaft Ostrožnabrdo um Subvention behufs Umlegung der Gemeindefraße aus dem Refathale gegen Ostrožnabrdo;
 - b) des Gemeindeamtes in Großpölland um Unterstützung für die Arme Franziska Pengal;
 - c) des quiescierten Aufsehers Emanuel Kovačič um Verlängerung der Quiescierung;
 - d) der Gemeinden der Pfarre Komenda um Ausschreibung der Arztsstelle im Spitale zu Komenda;
 - e) der Ortschaften Studorf-Althammer in der Wocheim um Subvention behufs Regulierung des Ribnicabaches.

9. Ustno poročilo finančnega odseka gledé dovršitve zgradbe deželne bolnice in o stavbnih stroških do konca l. 1897. (k prilogi 51.). 10. Ustno poročilo upravnega odseka o § 5. (razun marg. št. 4) letnega poročila deželnega odbora. 11. Ustno poročilo upravnega odseka gledé ustanovitve deželne zavarovalnice proti požaru, proti toči in pa deželne zavarovalnice za živino (k prilogi 25.). 12. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji mlekarske zadruge v Košani za podporo za napravo oprave. 13. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva v Slavini za napravo novega vodnjaka v Orehku. 14. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva v Strugah za odvajanje vode v Struški dolini. 15. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva v Preserji, da se v vasi Rakitna zgradi ljudska šola, da se vpelje kaka obrt ter povzdigne govedoreja.	9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Vollendung des Spitalsbaues und den Bauaufwand bis Ende des Jahres 1897 (zur Beilage 51). 10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über § 5 (ausgenommen Marg. Nr. 4) des Rechenschaftsberichtes. 11. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Errichtung einer Landes-Brandschaden-, einer Hagelschaden- und einer Landes-Viehversicherungsanstalt (zur Beilage 25). 12. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Milchgenossenschaft in Koschana um Subvention behufs Anschaffung der Einrichtung. 13. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Slavina um Errichtung eines neuen Brunnens in Kuszdorf. 14. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Struge um Ableitung der Gewässer aus dem Strugertthale. 15. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Preser um Errichtung einer Volksschule in Rakitna, um Einführung eines Industriezweiges und um Hebung der Viehzucht.

—————

Začetek seje ob 10 uri 15 minut dopoldne.

—————

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 15 Minuten Vormittag.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Riechtenberg:

Nachdem das Haus beschlußfähig ist, so eröffne ich in Vertretung des erkrankten Herrn Landeshauptmannes die Sitzung und bitte den Herrn Schriftführer, das Protokoll der letzten Sitzung zu verlesen.

1. Branje zapisnika VIII. deželno-zborske seje dné 8. februarija 1898.

1. Ležnja des Protokollas der VIII. Landtagsitzung vom 8. Februar 1898.

Tajnik dr. Zbašnik:

(Bere zapisnik VIII. seje v nemškem jeziku. — Liest das Protokoll der VIII. Sitzung in deutscher Sprache.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Riechtenberg:

Die Herren haben das Protokoll der letzten Sitzung gehört? Wird dagegen eine Einwendung gemacht?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so erkläre ich das Protokoll für genehmigt.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Riechtenberg:

Es haben sich krank gemeldet die Herren Abgeordneten Freiherr v. Rechbach, Ritter v. Langer, Dr. Schaffer und der Herr Landeshauptmann Detela.

An Petitionen sind eingelaufen:

Der Landeschulrath in Laibach legt vor das Gesuch der Schulleitung in Drašič um Subvention für den dortigen Schulgarten.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Das Comité der österr. Centralstelle zur Wahrung der land- und forstwirtschaftlichen Interessen beim Abschlusse von Handelsverträgen bittet um Subvention.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Der Herr Abgeordnete Dr. Tavčar überreicht das Gesuch „Odbor političnega društva „Bodočnost“ prosi za preosnovno deželnozborskega volilnega reda“.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Der Herr Abgeordnete Božič überreicht das Gesuch: „Zdravstveni zastop za okrožje Vipavsko prosi podporo za zidanje okrožne bolnice.“

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Der Herr Abgeordnete Azmann überreicht das Gesuch der Gemeinde Weißenfels um eine Subvention per 275 fl. zur Verbauung des Wildbaches Kirchengraben.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Der Herr Abgeordnete Dr. Žitnik überreicht das Gesuch: „Pečnik Jernej, starinoslovec v Novem mestu, prosi za podporo in za nagrado.“

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

3. Priloga 54. Poročilo deželnega odbora o gradnji ceste Rovte-Žiri.

3. Beilage 54. Bericht des Landesauschusses in Angelegenheit des Straßenbaues Geräuth-Sairach.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

4. Priloga 55. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predloži načrt zakona v varstvo planik in kraljeve rože po Kranjskih planinah.

4. Beilage 55. Bericht des Landesauschusses, mit Vorlage eines Gesetzentwurfes zum Schutze der Edelweißpflanzen und des Blagay'schen Seidelbaumes auf den Alpen Krains.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Es wurde mir ferner ein selbständiger Antrag vom Herrn Abgeordneten Dr. Majaron übergeben, um dessen Verlesung ich ersuche.

Tajnik dr. Zbašnik

(bere: — liest:)

Samostojni predlog

poslanca dra. Danilo Majaron-a in tovarišev.

Visoki deželni zbor skleni:

Občinski volilni red za deželno stolno mesto Ljubljana naj se prenaredi tako, da bodo imeli pravico voliti vsi tisti občani, ki od svoje realne po-

sesti, od svojega obrta ali dohodka v občini vsaj od enega leta sem plačujejo količkaj direktnega davka.

V Ljubljani, dné 11. svečana 1898.

Dr. Danilo Majaron, Murnik, Lenarčič, Božič, Klein, Dr. Žitnik, Dr. Iv. Tavčar, V. Globočnik, Iv. Hribar, Višnikar.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pichthenberg:

Nach § 18 der Geschäftsordnung muß jeder von einem Mitgliede des Landtages ausgehende selbständige Antrag wenigstens von fünf Abgeordneten unterzeichnet sein. Ist letzteres nicht der Fall, so wird bei dessen Ankündigung die Frage gestellt, ob derselbe Unterstützung finde. Wird der Antrag nicht von mindestens fünf Mitgliedern, mit Einrechnung des Antragstellers, unterstützt, so ist er einfach zu hinterlegen. Ein gehörig unterstützter selbständiger Antrag ist von dem Vorsitzenden auf die Tagesordnung zu stellen und am bestimmten Tage dem Antragsteller dessen Begründung zu gestatten.

Nachdem der vorgelesene Antrag genügend unterstützt ist, werde ich ihn auf die Tagesordnung einer der nächsten Sitzungen zur Begründung stellen.

Wir kommen nun zum Punkte 5:

5. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca dr. Majarona in tovarišev gledé ustanovitve slovenskega vseučilišča v Ljubljani (k prilogi 52.)

5. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Dr. Majaron und Genossen, betreffend die Errichtung einer slovenischen Universität in Laibach (zur Beilage 52.)

Poslanec dr. Majaron:

Visoka zbornica!

Vprašanje zastran slovenske univerze v Ljubljani, katero smo sedaj postavili na dnevni red, ni novo vprašanje. Ravno če pregledamo povestnico tega vprašanja, se deželni in narodni zastopniki lahko mnogo naučimo. Mi zvemo, kako blizu Ljubljane je že bil ideal slovenskega vseučilišča, kako pa se je oddaljil in tembolj oddaljeval, čim nižje se je usedal nivó kranjske in slovenske politike bodisi vsled vnanjega pritiska, bodisi, in to še v večji meri, vsled notranje raztrganosti. Kako nevarno je puščati izpred očíj velika kulturna in politična vprašanja, pa se zato plaziti po tleh za drobtinami — to nam kaže ravno letošnja petdesetletnica vprašanja o slovenski univerzi v Ljubljani.

Kako je bilo s tem vprašanjem ravno pred 50. leti?

Dovolite mi, moja gospôda, in dovoli mi pred vsem preč. gospoda deželnega glavarja namestnik, da tukaj prečitam nekoliko zgodovine („Slovinci in 1848. leto“ od Jos. Apiha) kajti stvar je prezanimiva v svojih podrobnostih. (Čita:)

„Leto 1848. je pa rodilo tudi idejo slovenske univerze v Ljubljani; ta naj bi bila krona narodnega šolstva. . . Sprožil je to idejo dr. Sporer, ravnatelj ranocelniške šole in liceja; soglasno je zahtevalo univerzo 2. majnika učiteljstvo ranocelniško in dijaki licejski; veliki zbor je 11. majnika odobril obširno peticijo do magistrata, v kateri se je dr. Sporer staral dokazati potrebo, važnost in izvedljivost univerze v Ljubljani; univerza je potrebna „za popolno izomikanje mladine in vseh višjih vedah, primernih duhu narodovemu. Razprostrana slovenska narodnost zahteva in zasluži tako samostalno in popolno ustanovo, katero zahteva za sleharni narod tudi strog glas sedanje dobe. Zarad pomanjkanja višjih šol trpi narod hudo škodo; bistre glave iščejo svoje izomikanje v tujih deželah in v tujih jezikih; tam se vspnejo do imenitnosti in zapadejo tujim narodom; zato zgublja domovina svoje najboljše moči in prepade v duševno dremoto, iz katere jo zbuja samo vnanji spodbadi.“ Našteval je tudi premnoge učne pripomočke v Ljubljani: bogato knjižnico, velik muzej, botaniški vrt, zbirke ranocelške šole itd. Podpisani so na tej spomenici dr. Sporer, J. Župan, J. Pavšek, Urban Jerin, Metelko, dr. Jan. Pogačar, dr. M. Leben, dr. Jan. Semen, dr. Jan. Čuber, dr. Fr. Schiffer, dr. Bleiweis, Jan. Krsnik, dr. Vil. Unger, dr. A. Jarc, dr. Kleemann, dr. Hummel itd. — Meščanski odbor ljubljanski je radostno pozdravil idejo univerze, a obžaloval, da ne more dati nobene denarne podpore; objubil je samo, da bo po svojih močeh pospeševal dotična prizadevanja (20. majnika 1848). . . Kranjski deželni stanovi so v tistem smislu rešili vlogo modroslovske fakultete ljubljanske. — Ljubljansko „slovensko društvo“ se je potem prijelo te zadeve in je 14. septembra poslalo dotično prošnjo ministerstvu. Ko je začelo se novo šolsko leto in so bile še zaprte univerze v Gradci itd., prosili so nekateri dijaki, da naj vlada dovoli vsaj nekatera predavanja medicinska in Ljubljani; oglasili so se za nje že nekateri učenjaki brezplačno; to prošnjo je podpisalo „Slovensko društvo“ zajedno proseče, da se naj ne odpravi ranocelniška šola, dokler ni univerze; prosilo je društvo dalje za predavanja o narodnem in državnem pravu. Med tem je pa vlada odgovorila na prvo peticijo: 5. oktobra je obljubila univerzo v Ljubljani. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Čujte!“) in je pozvala društvo, da jej naj nasvetuje strokovnjake, ki hoté začeti slovenska predavanja o civilnem in kriminalnem pravu. Za veselo to vest so si pridobili zaslug tudi slovenski državni poslanci. Že meseca septembra je dr. Ulepič v državnem zboru vložil predlog, da se naj vlada pozove, da ustanovi v Ljubljani slovensko univerzo, dr. Kavčič pa je dné 4. septembra šel z nekaterimi drugimi slovenskimi poslanci k državnemu tajniku v ministerstvu za uk,

Feuchterslebnu, in mu razložil važnost slovenske univerze; Feuchtersleben je odgovoril, da je želja popolnoma opravičena in naravna posledica narodne ravnopravnosti, samo zaradi stroškov je imel pomislek, a Ambrožu so v finančnem ministerstvu rekli, da zaradi par tisoč goldinarjev ne bodo delali kake sile. — Za slovenska pravoslovna predavanja se je kmalu oglasilo izdatno število pravoslovcev, oglasil se je na pr. dr. Iv. Ahačič za predavanja o gradjanskem zakoniku in ljubljanski magistrat ga je vladi toplo priporočal, poudarjajoč njegovo zmožnost in znanje jezika. Vlada ga pa ni sprejela, nego je odobrila predlog „slovenskega društva“, katero je nasvetovalo za ona predavanja dr. Lehmana za kriminalni in Ant. Mažgona za cvilni zakonik; oba sta stavila pogoj, da jima pomagajo ostali ljubljanski veščaki pri poslovenjevanju zakonikov in z nadomestovanjem za slučaj bolezni ali drugih ovir; za namestnika Mažgonu se je odbral dr. Ahačič, Lehmannu pa dr. Haan; ponudili so se tudi dr. Kerstein, dr. Hradecky, dr. Martinak in dr. Bučar. . . Ko so se povrnilo mirnejši časi, stavil je v državnem zboru v Kromeriji dr. Ulepić vnovič do vlade vprašanje, je-li misli ustreči narodu ali ne. „Napredek je geslo in temu odgovarjajo reforme v vseh društvenih razmerah ustavnih evropskih držav. Država mora skrbeti v prvi vrsti, da se razvije omikano življenje in prosveta v pravem smislu, kajti človek postane v istini človek samo po uku in vzgoji; država sama pa se približuje prosveti samo po razvoju individualnega narodnega življenja.“ Vlada naj Ljubljano odškoduje za izgubo ranocelniške šole; vladna okrožnica poudarja tudi sama, da se osnuje učilišča primerna potrebam posrednih narodov; naroda slovenskega središča pa je Ljubljana. . . Malo dni pred razpustom kromeriškega državnega zbora je grof Stadion odgovoril, da se je vlada uverila, da je univerza v Ljubljani koristna in potrebna (Poslanec Hribar. — Abgeordneter Hribar: „Čujte!“ Poslanec Globočnik. — Abgeordneter Globočnik: „Dobro!“) in da njeno ustanovljenje zahteva tudi „strogo spoštovanje načela narodne ravnopravnosti in jednovernega varovanja vseh interesov. A uresničiti se načrt more šele tedaj, ko bo dovršena reforma višjih šol; za zdaj se bodo začela slovenska pravoslovna predavanja. Pomladi leta 1849. sta Mažgon in Lehmann začela predavati in imela sta dovolj slušateljev. Mažgon pa je umrl še tistega poletja in vlada je takoj ustavila predavanja; obljubila pa je, da se bodo nadaljevala na Graški univerzi. Ta obljuba se je uresničila, kajti slovenska pravoslovna predavanja so v Gradci prevzeli dr. Kranjec, dr. Kopač in dr. Škedl. . . Zastop mesta ljubljanskega je l. 1849. vnovič pri vladi prosil med drugimi stvarmi tudi za univerzo, dr. Bleiweiss je sestavil peticijo in jo podpiral z raznimi razlogi. . . 11. oktobra 1849 je vlada rešila peticijo ljubljanskega zastopa; pozivala je mesto, da naj pove, koliko bi plačevalo za realko — univerza pa da se mora odložiti zaradi velikih stroškov in ker se ne

more znižati število obstoječih univerz, pa tudi ne ustreči vsem dotičnim željam.

Moja gospôda! Ako bi dandanašnji človek vsega tega v zgodovini ne čital, moral bi tako pripovedovanje smatrati za golo pravljico. Zgodovinska resnica pa ostane, da so že pred 50. leti zastopniki naše dežele bili jedini v vprašanji zastran slovenske univerze v Ljubljani, da so jo energično zahtevali, da je na drugi strani bila dunajska vlada pripravljena ustreči tej želji in da ni poznala drugega izgovora, kakor le pomanjkanje denarja. Človek bi mislil, da tekom petdesetletja, v katerem se je slovenski narod na lastnih nogah duševno tako krepko razvijal, v kateri dobi je državna vlada pod geslom napredka trosila ogromne svote za povzdipo šolstva, mislil bi torej, da v tem času moralo je tudi vprašanje radi slovenske univerze že davno dozoreti do ugodne rešitve! Ali vse drugo prej, nego to! Politika v najslabšem pomenu besede razdvojila je zastopnike jedne in iste dežele (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Zalibog!“), da so prezirali smotre, katere so njihovi predniki kot skupne smatrali, in mej temi tudi slovensko univerzo v Ljubljani. Ali kar je najžalostneje, prezirali so jo sami zastopniki slovenskega naroda. Zahtevali je niso niti od slovenskim težnjam nasprotnih vlad, niti od vlad, ki so se jim prijazne kazale. Vprašanje radi slovenskega vseučilišča je skoraj popolnoma izginilo iz programa, in nepolitični, kakor le moremo biti, skrčevali smo svoje zahteve na ustanovitev pravne akademije, ali na oživotvorjenje slovenskih juridičnih predavanj na graški univerzi ali celo na reciprociteto z zagrebškim vseučiliščem. Kaj pa je bilo posledica te popustljivosti? Obveljalo je zopet načelo, da se v politiki tem manj doseže, čim manj se zahteva. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Res je!“) Niti reaktiviranja slovenskih pravoslovnih predavanj na graškem vseučilišču nismo dosegli. Ko se je l. 1891. ta gotovo skromna želja v budgetnem odseku poslanske zbornice izrazila, odgovoril nam je minister, „da ta želja je tačas in v obstoječih razmerah sploh neizvedljiva“. Kar je bilo izvedljivo l. 1850., ko ni bilo niti sluha o slovenskem uradovanju, ravno tako niti mrve slovenskega pravniškega slovstva — to je bilo neizvedljivo l. 1891., ko so vsi zakoni na slovenščino prevedeni, ko se je slovenski jezik izolikal do popolne sposobnosti kot uradni in parlamentarni, kakor tudi kot pravoslovstveni jezik! Seveda je ministrov odgovor popolnoma sapo zaprl! Gospod naučni minister sicer ni odrekel potrebe tacih predavanj, toda skliceval se je na to, da bi „vedba paralelnih predavanj v slovenskem jeziku na juridični fakulteti v Gradci pomenila konečno razdelitev te fakultete.“ Ta argument pa je tak, da naravnost podpira posebno slovensko univerzo. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Dobro, dobro!“) Ako je razdelitev graškega vseučilišča res tako težavna, na drugi strani pa se potreba vsaj pravoslovnih predavanj v slovenščini ne zanika, tedaj smemo le zahtevati, da se že v ta namen snuje posebna univerza. Ali ta zahteva se

niti pri imenovani priliki, niti zadnja leta ni ponovila, ker smo ravno takoimenovano idejalno politiko zamenjali z realno, katera poslednja, kakor kaže mnogoletna izkušnja, zares kolosalne napredke do naša. (Veselost. — Heiterfeit.)

Po tem uvodu, s katerim sem skušal opravičiti svojo trditev, da je zgodovina vprašanja radi slovenske univerze v Ljubljani za nas vse jako poučna, usojam se prestopati k svoji pravi nalogi, k utemeljevanju svojega in svojih tovarišev — tako rekoč — jubilejnega predloga. Pri tem se hočem držati mej stroge stvarnosti in se niti dotakniti nočem zadnjih vseučiliških dogodkov, kateri bi se utegnili smatrati kot vnanji povod k našemu predlogu. Ta predlog ima, kakor smo videli, svojo zgodovino, ima svojo stalno podlago, katera je popolnem neodvisna od fluktuacij na naših univerzah.

Vprašanje je torej, ali naj deželni zbor pozove vlado, da po ustavnem potu preskrbi v Ljubljani slovensko vseučilišče z bogoslovno, pravoslovno in modroslovno fakulteto?

Visoka zbornica! Temu se mora pritrčiti, naj se pri tem zavzame deželno ali narodno ali državno stališče.

Univerza kot najvišje učilišče in semenišče vseh znanostij je dika in dobroti vsakemu mestu in vsaki deželi. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Dobro, dobro!“) Univerze odgojujejo in združujejo može, ki zamorejo živeti samo znanosti in ki s svojim delovanjem povzdigujejo duševni nivo cele dežele. Univerze pripravljajo mladino za najlepše državne in socialne poklice, in če je univerza v deželi, ohranjena jej je mladina in — last, not least — precej kapitala.

Le malo kronovin avstrijskih je tako srečnih, da imajo v svoji sredi vseučilišča, popolna ali nepopolna; to so Nižjeavstrijska, Štajerska, Tirolska in Bukovinska, ki imajo po jedno, ter Češka in Gališka, ki imata po dve univerzi. Zato razne druge dežele, zlasti pa Moravska in Solnograška, že dolgo časa težé vsaj po deloviti univerzi, opirajoč se na dejstvo, da je Avstrija gledé na svoj geografski obseg in konfiguracijo svojo dosedaj vse premalo skrbela za razširjenje vseučiliškega pouka, dočim so posamezne obstoječe univerze, zlasti dunajska, prenapolnjene, tako da svojega namena, ki je posebno zavisen od osebnega občevanja mej učitelji in dijaki, izpolnjevati ne morejo.

Te dežele naj v svojem lastnem velikem interesu posnema naša kronovina (Poslanec Hribar in Lenarčič: — Abgeordneter Hribar und Lenarčič: „Dobro, dobro!“), naj jih prehitijo in naj univerzo za-se reklamuje zlasti zato, ker ves jug države doli od Kotora pa gori do Gradca ne uživa dobrote vseučilišča. In, gospóda moja, ne bojim se naglašati misli, da je uprav v Ljubljani mesto za univerzo, katera bi lahko služila vsem raznim rodovom in deželam na jugu od nas. (Odobrovanje v središču in na levi. — Beifall im Centrum und links.) Nikakor bi ne bil nemogoč način, urediti to vseučilišče tako, da bi se na njem predavalo razun v slovenskem, tudi v nemškem,

hrvatsko-srbskem in italijanskem jeziku; nekateri praktični predmeti bi se lahko predavali v dveh jezikih, ostali pa tudi samo v enem. In taka uredba bila bi eminentne praktične vrednosti za administracijo južnih dežel, katero čestokrat ovira in greni nedostatno izvežbanje v ljudskem jeziku. Ta misel nikakor ni v protislovju s tem, da predlagamo slovensko vseučilišče, kajti tako je nazivamo, ker imamo v prvi vrsti pred očmi potrebe slovenskega naroda, kojega zastopniki smo. Naj se tem potrebam zadosti, in nič nimamo zoper to, ako se poleg tega tudi drugim narodnostim zboljšajo razmere, osobito če vidimo, da bi takšna uredba odgovarjala očitnemu ljudskemu in državnemu interesu.

Pogledal sem v učno statistiko in našel, da je bilo v letnem tečaju 1894 visokošolcev:

iz Kranjskega	163
iz Tržaškega	121
iz Goriškega	63
iz Istre	102
iz Dalmacije	166

torej vsega skupe 615

Ako k temu prištejemo še Slovence s Štajerskega in Koroškega, tedaj vidimo, da, čeprav se ne oziramo na teologe, katerih je samo slovenskih leta 1894. bilo 227, lahko že sedaj računamo s kontingentom od 600—700 dijakov samo za svetne fakultete. Če od tega odbijemo maksimum 80 medicincev in recimo, sto taci, ki bi izven Ljubljane hoteli študirati, tedaj nam jih še vedno preostaja za pravoslovno in modroslovno fakulteto več, kakor pa jih šteje leta 1875. ustanovljena univerza v Črnovicah, katero je pohajalo v letnem tečaju 1894. — 350 dijakov, mej temi 57 teologov.

A ne bom se dalje spuščal v détail. Hotel sem le nekoliko razlogov navesti za to, da imamo naravno zaslobo, ako težimo za univerzo v Ljubljani v imenu Kranjske dežele. Dvomim, da so tako važni razlogi govorili za vseučilišče v Bukovini, torej v deželi, ki je le neznatno večja od naše kronovine. Kdo pohaja univerzo v Črnovicah? (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Židje!“) Izmed 350 dijakov v letu 1894. bilo jih je Bukovincev celih 267, torej univerza obstoji v poglavitnem za deželane. Prepričan sem, in lahko bi dokazal, da nič manj Kranjcev ne imela bi tudi ljubljanska univerza!

In tu pridem do vprašanja: ali je v interesu domače naše mladine, da bi nadaljevala študije na domači univerzi? Moj odgovor je: gotovo, moja gospóda! Vse je lepo, če se reče, da v velikem mestu ima mladina priliko razširiti svoje duševno obzorje itd. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „V Črnovicah na priliko!“ — Poslanec Višnikar: — Abgeordneter Višnikar: „V Inšpruku!“) Ali malo naših mladih rojakov je, ki bi tudi bili v stanu izkoriščati velikomestne prilike v svoje vsestransko izobraževanje. Zato je, moja gospóda, treba pred vsem gmotno brezskrbnega položaja! In tu Vas vprašam: koliko pa je naših abiturijentov, da imajo sploh za pot na Dunaj ali v Gradec? In če pridejo, koliko

jih je, da morejo sploh kolegije obiskavati? Velik del jih sploh ostane doma, na polovičarskem potu. Drugi velik del pa je sicer v kraji vseučilišča, a mesto da bi pohajal predavanja, pehati se mora s poučevanjem od hiše do hiše ali pa posedati po pisarnah, da si vsaj suhega kruha zasluži! Kakšno splošno izobraževanje je to, da ne govorim o socialni izomiki, ki se pa le doseže po rodbinskem in družbenem občevanju, katero pa je tujcu na Dunaju in v Gradcu skoraj nemogoče. Naša mladina, če se sploh povrne z velikega tujega vseučilišča, rada pride domov polna pesimizma, največkrat potrta na duši in telesu. Naravnost groza pa je, koliko osobito kranjske mladine zapade za zmerom — sit venia verbo — dunajskemu molohu! Ali ni škoda te naše dobre in nadarjene mladine, ki bi vseskozi postala vrl naraščaj, ako bi se mogla doma z malimi stroški pripravljati za svoje poklice? (Klici na levi: — Ruŕe links: „Res je!“) Skrbimo torej za domačo univerzo v interesu naše mladine in v interesu dežele, koja potrebuje čedalje več duševnega kapitala! (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Dobro, dobro!“)

Da tudi univerze po manjših mestih popolnem zadostujejo svojim namenom, dokazujejo najbolj nemške univerze v Heidelbergu, Giessen, Göttingen, v Greifswald, torej v mestih, kojih prebivalstvo se giblje v številu med 21 do 32 tisoč, kojih univerze pa slovó in so jako dobro obiskane. V letu 1896. nahajamo na njih frekvenco od 653 do 1309 slušateljev. Jedna, ki šteje prebivalcev dandanes samo 14.000, ima že nad 300 let slovečo univerzo, ki je leta 1896. štela 91 učiteljev in 812 slušateljev. Seveda ni bilo vedno tako. Pred dobrimi 40. leti nahajamo univerzo na pr. v Greifswaldu z 208 slušatelji, v Kielu s 132, v Rostocku celo samo s 108 slušatelji. Vse to je dokaz, da so tudi v manjših mestih za univerze ugodna tla. Pri tem se pa revni mladini omogočujejo visoke študije in ona se ne pokončuje v tujini fizično in moralno.

Jaz menim torej, da je naravnost naša naloga, nas vseh naloga, delovati za univerzo na domačih tleh!

Ali naj sedaj še mnogo plêdiram za vseučilišče v Ljubljani z narodnega našega stališča? Znabiti bi to celó škodovalo? To ne sme biti! Kdor stvar sodi kot dobro z deželnega stališča, ne sme je zametati, ako vidi, da ima koristiti širšim krogom in še večjim kulturnim nalogam. To, upam, se zgodi tudi tukaj, upam, da častiti kranjski domoljubi na tej (desni — reŕten) strani pojdejo z nami vsa pota, ki drzé do smotra, do univerze v Ljubljani! (Odobranje v središču. — Beifall im Centrum. Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Pričakujemo!“)

Rekel sem pa, da se potezamo za slovensko univerzo v Ljubljani, ker ima v prvi vrsti ustrezati potrebam slovenskega naroda. Nemci, Poljaki in Čehi imajo svoje vseučilišče. Tudi mi Slovenci smo kulturni narod, ki težimo po najvišji izobrazbi na narodni podlagi, koja more podajati samo univerza, na kateri se slovenski, če tudi ne izključno, predava.

Tudi mi moramo želeti, da naši sinovi morejo živeti zgolj znanosti in se posvečevati akademični karijeri. Pravo imamo, da od države, ki vodi najvišje šolstvo, tudi sredstva v ta namen zahtevamo, čeprav smo pripravljani tudi iz svojega primerno žrtvovati. Univerze so pa ob jednom državni zavodi, ki nam odgajajo javne upravitelje. Da oni zamorejo zadoščevati svojim vzvišenim poklicem, biti morajo popolnem večši ljudskega našega jezika in sicer zlasti v tisti stroki, katero javno vporablja. To vednost jim pa more in mora dati le slovenski pouk na univerzi.

S to neizogibno dejansko potrebo in pa s težnjo, da tudi Slovenci morejo svoj obolus prinesiti k znanstvenemu zakladu, zarisana je za sedaj naša težnja po univerzi. Zategadelj se omejujemo na tri fakultete, kakor se omejujejo drugod; zategadelj se lahko obdrži kontakt z drugimi univerzami, zlasti nemškimi; zategadelj je na univerzi, kakoršne si mi želimo, lahko prostora tudi za druge narodnosti. Zategadelj smo v tem vprašanji lahko vsi jedini in je narodnost naša le jeden argument več za ustanovitev univerze v Ljubljani. (Odobranje v središču in na levi. — Beifall im Centrum und links.)

In s tem bodi za sedaj dovolj z narodnega našega stališča!

Moja gospôda! Dejal sem začetkom, da tudi državni oziri govore v prilog našemu predlogu.

Poudarjam to zategadelj, ker je za centralno vlado, in to je čisto prav, merodaven bil zlasti tudi državni interes, ko se je l. 1874. šlo za to, kje naj se ustanovi nova univerza. Mislim, da tudi danes ne najdem nikjer boljše interpretacije državnega stališča, kakor v stenografičnem zapisniku o seji poslanske zbornice z dné 9. decembra 1874. Takrat je naučni minister dr. pl. Stremayr utemeljeval ustanovitev univerze v Bukovini, osobito v Črnovicah mej drugim tako-le:

„Das Land, welches stets treu zu Oesterreich gestanden hat (Bravo! Bravo! links und im Centrum), das Land, welches binnen Kurzem seine hundertjähriŕige Verbindung mit dem Reiche feiert, dieses Land verdient gewis die Rücksicht, dass auch ihm die Mittel zur Erreichung der höchsten Ausbildung seiner Söhne gewährt werden. (Bravo!) . . . Aber nicht blofs diese Forderung der Gerechtigkeit, sondern auch Gründe politischer Zweckmäßigkeit sind es, welche dafür sprechen. Oesterreich würde seiner hohen Mission, die kulturtragende Aufgabe im Osten zu erfüllen, untreu werden, wenn es nicht auf dieses Land, die östliche Grenzmark, volle Rücksicht nähme. (Rufe links und im Centrum: Sehr richtig! Bravo! Bravo!) Dieses Land und in diesem Lande die Hauptstadt und die darin errichtete Bildungsstätte soll einen Attractionspunkt bilden für die fluctuirenden Nationen, die sich dort vereinen, auf dass sie unter dem Schutze und Schirme der Wissenschaft eine Einigung zur höchsten Blüthe geistiger Entwicklung finden. (Bravo! Bravo! links und im Centrum.) Diese traditionelle Aufgabe des österreiŕischen Staates zu erfüllen, erscheint der Regierung gerade nach

dieser Richtung hin als eine wichtige, ja unerläßliche Aufgabe."

V prostem slovenskem prevodu se to tako-le glasi: „Dežela Kranjska, ki je vedno zvesto se držala Avstrije, dežela, ki je pred 15 leti slavila šeststoletnico svoje zveze z državo (Živahno odobravanje v središču in na levi. — Lebhafter Beifall im Centrum und links), ta dežela gotovo zasluži, da se tudi njej dajo sredstva za najvišjo izobrazbo njenih sinov. (Ponovljeno odobravanje v središču in na levi. — Erneuerter Beifall im Centrum und links.) A ne le zahteva pravičnosti, temveč tudi razlogi politične smotrenosti govore za to. Avstrija bi se izneverila svojemu velikemu poslanstvu, da namreč na jug razširja kulturo, ako se ne bi popolnem ozirala na to deželo, južno marko. Ta dežela in njeno stolno mesto ter bodoča univerza bodi atrakcijsko središče za fluktujoče južne narodnosti (Živahno odobravanje v središču in na levi. — Lebhafter Beifall im Centrum und links), da se pod varstvom in zaščitbo znanosti sporazumejo v najlepšem cvetu duševnega razvitka. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Dobro, dobro!“) To tradicionalno nalogo avstrijske države naj vlada izpolni ravno gledé univerze v Ljubljani, kot važno, da naravnost neizogibno nalogo!“

Da se tako čim preje zgodi, v to pomozí Bog, naše delo in sreča junaska!

(Živahno odobravanje in ploskanje v središči, na levi in na galeriji. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Centrum, links und auf der Galerie.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Lichtenberg:

Nach § 18 der Geschäftsordnung hat nach Begründung eines selbständigen Antrages keine Debatte stattzufinden, sondern es ist nur darüber abzustimmen, welchem Ausschusse der Antrag zugewiesen werden soll.

Ich bitte jene Herren, welche den vorliegenden Antrag dem Verwaltungsausschusse zuweisen wollen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Einstimmig angenommen.

Zu diesem Gegenstande wurde mir ein Zusatzantrag vom Herrn Abgeordneten Excellenz Freih. v. Schwegel überreicht.

Nach § 19 der Geschäftsordnung können zu einem selbständigen in die Vorberathung gewiesenen Antrage auch Abänderungs- oder Zusatzanträge gestellt und vom Antragsteller begründet werden. Sie sind, wenn sie von fünf Mitgliedern die Unterstützung erlangen, dem zur Vorberathung bestellten Ausschusse zuzuweisen.

Ich werde den Antrag Schwegel verlesen und dem Herrn Antragsteller dann das Wort zur Begründung ertheilen.

(Bere: — Liest:)

„Im Sinne des § 19 der Geschäftsordnung stellen die Gefertigten zu dem Antrage des Dr. Majaron und Genossen, betreffend die Errichtung einer slovenischen Universität in Laibach (Beilage 52) den

Abänderungsantrag:

Die hohe Regierung wird aufgefordert, die Frage der Errichtung einer Universität in Laibach, an welcher neben den Vorlesungen in deutscher Sprache auch in einzelnen Fächern solche in den anderen Landes Sprachen der südlichen Kronländer entsprechende Berücksichtigung finden, in Erwägung zu ziehen.

Schwegel, Barbo, Auersperg, Lenkh,
C. Luckmann, Loy, Leop Lichtenberg.“

Ich ertheile nunmehr Sr. Excellenz Freiherrn von Schwegel das Wort.

Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Hohes Haus!

Der Antrag, den der geehrte Herr Vorredner begründet hat, die Errichtung einer Universität in Laibach betreffend, verdient gewiss die volle Beachtung, die vollste Berücksichtigung des hohen Hauses (Odobravanje v središču. — Beifall im Centrum) Der Herr Antragsteller hat mit beredten Worten auch an diese (desno — rechte) Seite des hohen Hauses sich gewendet und der Hoffnung Ausdruck gegeben, daß dieselbe, sowie er und seine Gesinnungsgenossen, diesem Antrage im Interesse des Landes, im Interesse der Nation und im Interesse des Staates ihre Unterstützung leihen wird.

Ich würde den Anschauungen der Partei, in deren Namen ich das Wort zu ergreifen die Ehre habe, widersprechen und untreu werden, wenn ich nicht an der Spitze dieser Ausführungen die vollste Zustimmung zu der Auffassung erklären würde, die der Herr Vorredner ausgesprochen hat, daß auch wir jedem Anspruche in der angegebenen Richtung, wodurch dem Lande und Volke ein geistiger und materieller Nutzen geschaffen werden kann, bereitwilligst zustimmen werden. (Beifall rechts.) Wir werden in dieser Richtung uns nie dem Vorwurfe aussetzen, haben einen solchen auch nie verdient, daß wir irgendwie Interessen dieser Art vernachlässigt, gehemmt, geschädigt haben.

Ich anerkenne mit aufrichtiger Dankbarkeit, daß der Antragsteller bei Begründung seines bedeutenden Antrages, den er nicht ohne Recht einen Jubiläumsantrag nennt — daß der Antragsteller bei dieser Gelegenheit mit großer Objectivität, mit Vermeidung aller jener Momente, welche eine erregte Auffassung einer an und für sich nur sachlichen Frage begründen könnten, vorgegangen ist; ich spreche ihm dafür meinen Dank aus, und wenn er an einer Stelle seiner Rede seine Ausführungen dahin concentrirt hat, er glaube, es werde möglich sein eine Institution zu schaffen, durch welche leicht den berechtigten Ansprüchen aller Stämme und Länder im Süden des Reiches entsprochen werden könne, so glaube ich, daß seine Anschauungen mit denjenigen, die ich kurz zu entwickeln

die Ehre haben werde, sich im Wesentlichen decken, daß also ein principieller Gegensatz nicht besteht, sondern daß sich die Intentionen, von denen er ausgeht, mit den Anschauungen, die ich zu vertreten habe, in Uebereinstimmung befinden.

Er hat angeknüpft an die Geschichte und darauf hingewiesen, daß bereits vor 50 Jahren von vielen Seiten im Lande die Errichtung einer Universität in Laibach lebhaft angestrebt wurde. Es ist gut, daß diese Thatsache constatirt wurde, und es ist gut, daß die Erinnerung an die Zeit vor 50 Jahren wachgerufen wird, denn gar zu häufig und leicht wird sie vergessen. Die Begeisterung, die im Völkerfrühlinge herrschte, setzte viele schöne Blüten an, aber leider reiften manche Früchte nicht so, wie wir es gehofft, gewünscht und bedurft hätten, und zu den Früchten, die nicht gereift sind, gehören auch jene Bestrebungen, die er mit Anführung aller jener hochverdienter Männer, die sich um die Universität bemüht haben, dargelegt hat.

Man hat mit Recht dem idealen Gedanken in jener Zeit Ausdruck gegeben, daß es unserem Volke Bedürfnis sei, in der Bildung gleichen Schritt zu halten mit den vorgeschrittenen Völkern. Dieser Gedanke war richtig; die Mittel zur Durchführung sind aber, wie dies in der Jugend so häufig geschieht, nicht in Einklang gebracht worden mit der praktischen Möglichkeit des Erfolges. Es kamen Zeiten, wo dieser Gedanke, den der Herr Vorredner entwickelt hat, einschlummerte; die Forderungen wurden restringirt und beschränkten sich zuletzt, wie er ausführte, darauf, daß die Einführung von Parallelvorträgen in slovenischer Sprache an der Grazer Universität angesprochen wurde, um, wir wissen es ja, wesentlich praktischen Bedürfnissen zu dienen; es war nicht mehr der Gedanke der Universitätsbildung, der hohe Standpunkt der wissenschaftlichen Ausbildung, sondern mehr der Gedanke der nothwendigen praktischen Zweckmäßigkeit, welcher zuletzt diese Forderung einschränkte.

Wenn nun diese Forderung dem Einwurfe begegnete, daß sie aus dem Grunde vielleicht schwer erfüllbar sei, weil der Utraquismus nothwendigerweise zur Trennung einer solchen Institution führe, so ist diesem Einwurde eine Berechtigung nicht abzusprechen. Diejenigen Herren, welche sich der lehrreichen Debatte erinnern, die im Wiener Reichsrathe über die Gründung der tschechischen Universität in Prag durchgeführt wurde, werden mir zustimmen, daß gerade von Seite der berufenen Fachmänner darauf hingewiesen wurde, es sei nicht möglich, utraquistische Universitäten im vollsten Sinne des Wortes, in der Weise nämlich einzurichten, daß für jedes Fach ausnahmslos Vorträge in zwei oder mehreren Sprachen abgehalten werden. Der Charakter der Universitäten als höherer und höchster Bildungsanstalten schließt die Möglichkeit dieses Vorgehens praktisch aus, und wo die Nothwendigkeit der Errichtung einer Universität besteht, folgt auch unmittelbar die Nothwendigkeit der Errichtung selbständiger solcher Institute.

Der Frage, die von Seite des geehrten Herrn Antragstellers aufgeworfen wurde, stehe ich nicht nur mit warmer Sympathie, sondern auch mit vollster Objectivität gegenüber, und ich glaube, es ist gut und nothwendig, in solchen Angelegenheiten mit voller Ruhe und Objectivität

die Dinge ins Auge zu fassen, wenn man ernstlich einen Erfolg erreichen will. Ich glaube aus den Worten des Herrn Antragstellers, der sich aus Ueberzeugung einen Realpolitiker nennt, entnehmen zu können, daß er diesen Weg der praktischen Durchführbarkeit beschreiten will, daß er nicht von einem Schlagworte ausgeht, um irgend einem Wunsche des Augenblickes, irgend einer Strömung zu genügen, sondern daß er den ehrlichen, aufrichtigen, tief begründeten Wunsch hegt, auf dem eingeschlagenen Wege zu einem Erfolge zu kommen. Ist dies der Fall, so werden Sie mir gewiß Recht geben, wenn ich es strenge vermeide, in dieses Gebiet Factoren und Momente einzubeziehen, welche eine einseitige, irrthümliche Beurtheilung der ganzen Frage zur Folge haben könnten.

Wir wünschen eine Universität in Laibach. Viele Rücksichten sprechen ja zu Gunsten dieser Frage, vom Standpunkte der Stadt, des Landes, unseres Volkes und vom Standpunkte vieler anderer Rücksichten, die auch von Seite des Herrn Vorredners eingehend beleuchtet wurden. Es würde mich freuen, wenn es möglich wäre Laibach, welches leider mit höheren Bildungsanstalten stiefmütterlicher bedacht ist als andere Städte dieses Ranges, mit einem Schlage in die Lage zu setzen, eine höhere, eine höchste Bildungsanstalt zu erhalten. Es würde dies dem geistigen Leben der Stadt außerordentlich nützen, aber auch für die materiellen Bedürfnisse der Stadt nach vielen Richtungen von Vortheil sein.

Vom Standpunkte des Landes — ich spreche da vom Standpunkte der Amtierung in slovenischer Sprache — kann kein einsichtiger und ehrlicher Politiker verkennen, daß es wünschenswert ist, die Ausbildung in der slovenischen Sprache speciell für diejenigen Beamten, welche in dieser Sprache zu amtieren berufen sind, so sorgfältig als möglich zu gestalten. (Odobranje na desni in v središču. — Beifall rechts und im Centrum.) Es genügt nicht eine Privatausbildung auf diesem Gebiete, vielmehr ist es wünschenswert und nothwendig, daß speciell in der Rechtspflege eine feststehende Tradition, eine Lehre, eine Grundlage sich bilde, welche unwandelbar sei und für die Rechtssicherheit selbst von allergrößter Bedeutung ist. (Odobranje na desni. — Beifall rechts.) Diesen praktischen Standpunkt kann niemand verkennen.

Wenn Sie die Interessen unserer Studirenden ins Auge fassen, so kann ich wohl die Anschauungen, die der geehrte Herr Vorredner zu Gunsten der Frage von diesem Gesichtspunkte aus vorgebracht hat, nicht vollkommen theilen, weil es auch Nachtheile gibt, die bei dieser Frage im Interesse der studirenden Jugend nicht übersehen werden dürfen.

Es ist gewiß ein Vortheil, wenn die Studirenden in der Heimat bleiben, mit geringerem Aufwande die Studien vollenden und auf diese Weise ihr Ziel erreichen. Ich möchte aber in erster Reihe darauf hinweisen, daß gar viele und wertvolle Stipendien für krainische Studirende an fremden Universitäten bestehen, bezüglich welcher die Sicherheit nicht vorhanden ist, daß es möglich sein wird, dieselben den Studirenden an der Laibacher Universität zuzuwenden. Dies könnte denjenigen, welche auf die Stipendien Anspruch erheben, zum großen Schaden gereichen. Es steht mir nicht zu, zu entscheiden, ob und auf welche Weise vielleicht eine Remedur zu fin-

den wäre, aber die Frage ist für die studierende Jugend an der Hochschule Wiens von allergrößter Bedeutung.

Wenn Sie weiter die Darstellung gehört haben, die eine wahre, leider oft eine sehr schmerzliche Wahre ist, in welcher Weise die Studierenden in Wien sich oft die Mittel verschaffen müssen, um ihr Auskommen zu finden, so frage ich Sie, ob in dieser Richtung dieselben in einer kleineren Stadt nicht vielleicht noch schlechter daran sind bezüglich der Möglichkeit, sich einen ordentlichen Erwerb zu verschaffen. Es ist sehr zu unterscheiden zwischen den Bedürfnissen der Jugend, welche eine Mittelschule besucht und mit geringeren Bedürfnissen, ihr Auskommen findet, und denjenigen Bedürfnissen, auf welche Mitglieder der Fachschulen mit Recht Anspruch erheben, ja in gewisser Beziehung erheben müssen, wenn sie die harmonische Ausbildung nach jeder Richtung erreichen wollen. Dieses Moment ist nicht zu unterschätzen und unsere Jugend soll nicht verkürzt werden dadurch, daß sie auf einem ungünstigeren Boden ihre Ausbildung sucht, als dies anderswo der Fall sein könnte.

Dies sind einige Schattenseiten, welche aber deshalb die Frage nicht so verdunkeln, daß man daraus den Schluss ableiten müßte oder könnte, es sei deswegen die Errichtung einer Universität in Laibach zu perhorrescieren. Ich habe dies alles nur darum angeführt, weil diese Dinge reiflich und nach allen Richtungen erwogen werden müssen, wenn man die Vortheile, welche aus einer solchen Institution entspringen, auch wirklich im vollsten Umfange erreichen will.

Es sind Rücksichten staatlicher Natur hervorgehoben worden und ich muß gestehen, daß die Uebersetzung der schönen Worte des früheren Unterrichtsministers Stremayr, die der Herr Vorredner gegeben hat, auf das Gebiet unserer Interessen übertragen so klar und beredt spricht, daß ich derselben nur vollkommen beistimmen kann (Odobranje v središču. — Beifall im Centrum.) und anerkennen muß, daß vom staatlichen Standpunkte ganz gewisse Rücksichten bestehen, welche für die Errichtung einer Universität auf diesem Boden sprechen. In dieser Richtung hat der Herr Vorredner geradezu den Boden und Umfang, bis wohin diese Institution zu wirken berufen ist, gekennzeichnet und selbst bereits die südlichen Länder angeführt, welche in einem solchen Brennpunkte vereinigt eine Universität erhalten sollen, an der ihre Söhne die entsprechende Bildung erlangen können.

Ich werde nun mit wenigen Worten das statistische Material — nicht ergänzen, aber beleuchten, welches von Seiten des Herrn Vorredners vorgebracht wurde. Würde man uns fragen, ob für Krain und diejenigen Länder, auf welche vom Standpunkte der Landesinteressen, wenn ich so sagen darf, Rücksicht zu nehmen ist, ob von diesem Gesichtspunkte aus die Inanspruchnahme einer Hochschule begründet ist, so könnte man diese Frage nicht unbedingt bejahen.

Wir haben acht Fachschulen in Oesterreich, die sich heute auf eine Bevölkerung von 25 Millionen ertheilen. Von diesen acht Fachschulen würden, wenn ich von der medicinischen Facultät ganz absehe, für die Universität in Laibach die Studierenden sich aus Krain, dem Küstenlande und Dalmatien rekrutieren. Wenn Sie die Bevölkerungszahl dieser Länder zur Grundlage nehmen und in Vergleich ziehen mit der Bevölkerungszahl im Ganzen, so resultiert

keine solche Quote, aus welcher man schon an und für sich theoretisch die Berechtigung für die Errichtung einer Universität ableiten könnte.

Diese Errichtung wäre auch aus finanziellen Rücksichten kaum gerechtfertigt oder geboten. Diese Seite der Frage ist von dem Herrn Vorredner nur oberflächlich gestreift worden, er hat nur darauf hingewiesen, daß in früheren Zeiten die Regierungen die außerordentlichen Lasten, die aus einer Universität entspringen, sowie die Schwierigkeiten betont haben, die aus diesem Grunde der Verwirklichung dieser Wünsche entgegenstehen. Die Frage der Errichtung einer Universität ist mit ein paar Tausend Gulden, wie irgend jemand angedeutet hat, nicht gelöst, sondern es kommen da Zehntausende, ja vielleicht Hunderttausende in Frage. Die billigste Universität, das ist die in Cernowitz, kostet schon bei 120.000 fl., und das ist eine Rumpfuniversität der kleinsten Art. Wenn Sie aber vollständig ausgestattete Universitäten ins Auge fassen, so nehmen solche ganz andere Erfordernisse in Anspruch, die bei einzelnen an eine Million streifen, und dies sind gewiß finanzielle Rücksichten, denen der Staat sich nicht ganz verschließen kann.

Bei der Gründung einer Universität kommt noch eine andere Rücksicht in Betracht, das ist, ob auch die Vorbedingungen vorhanden sind, welche für die Errichtung von öffentlichen Institutionen und anderen Bildungselementen in Betracht kommen. Es ist im Jahre 1848 allerdings mit einer gewissen Befriedigung davon gesprochen worden, daß wir einen botanischen Garten und eine reiche Bibliothek besitzen; für die hier ins Auge zu fassenden Unterrichtszwecke ist aber das Alles unzulänglich, wir sind leider in dieser Richtung außerordentlich arm, wir besitzen im Lande an wissenschaftlichen Sammlungen, an wissenschaftlichen Instituten so gut wie nichts. Das will aber nicht heißen, daß man uns deshalb die Universität verweigern soll, daraus ziehe ich vielmehr den Schluss, daß derartige Institute, welche für Bildungszwecke nothwendig sind, geschaffen werden müssen.

Der hohe Landtag hat diesem Gesichtspunkte bei einer anderen Gelegenheit schon Rechnung getragen und ich erinnere bei diesem Anlasse an unsere Bestrebungen, das Rudolfinum als eine höhere Bildungsstätte auszustatten.

Was schwebte uns damals vor Augen?

Ausgesprochen haben wir damals als unseren Zweck, daß es sich darum handle, an dieser Anstalt das einzuführen, was man heute als University extension, als Popularisirung des Universitätsunterrichtes bezeichnet. Das war damals unser Zweck, das ist heute noch unser Zweck; und wenn wir uns diesen so ausgeführt denken, wie wir es wiederholt hier beschlossen haben, so lag dabei die Absicht zugrunde, daß im Rudolfinum, speciell während der Wintermonate von Universitätsprofessoren geeignete Vorträge aus den verschiedensten Gebieten der Wissenschaft und Kunst gehalten werden sollen, welche das, was uns in Laibach fehlt, ergänzen würden. Derartige Schritte wären, wenn eine Universität in Laibach gegründet wird, allerdings in dieser Form dann kaum mehr nothwendig; wir werden ja an der Universität umso leichter das erreichen, was wir hier in beschränkterem Grade mit den beschränkten Mitteln

des Landes, aber als Bedürfnis des Landes durchzuführen bestrebt waren.

Wenn ich nun einerseits sage, daß der Standpunkt der finanziellen Interessen bei der großen Aufgabe, die ins Auge zu fassen ist, nicht unterschätzt werden darf, so glaube ich andererseits doch mit Recht behaupten zu können, daß diese Frage zwar mit aller Positivität als berechtigter Wunsch des Landes behandelt werden muß, daß man aber nicht verlangen kann, es sollte vom Reichsrathe sofort die Errichtung einer solchen Universität beschlossen werden. Aus diesem Grunde habe ich den Abänderungsantrag mir zu stellen erlaubt, daß vorerst in ernste, reifliche Erwägung gezogen werden sollen alle Momente, welche die Errichtung einer solchen Universität betreffen. Es müssen ebensogut die Studienpläne, wie die materiellen Interessen, aber auch die Interessen der Studierenden, welche nach allen Richtungen zu wahren sind, ferner die Schaffung von Sammlungen und Bildungsstätten, die damit in Verbindung zu bringen sind, reiflich erwogen werden; ich meine aber nicht, dies soll alles reiflich erwogen werden, um die Sache zu verschleppen, sondern um auf sicherem Wege so bald als möglich zum Ziele zu gelangen. (Odobranje na desni strani in v središči. — Beifall rechts und im Centrum.) Der Antrag, der heute gestellt wurde, ist ein Opportunitätsantrag und wurde mit Recht als Jubiläumsantrag bezeichnet; denn 50 Jahre sind es, seit die Idee in diesem Lande auftauchte, und wir feiern wieder das Erwachen dieser Idee in dem schönen Jahre, wo wir das Jubiläum unseres geliebten Kaisers feiern werden. Möge dieses Jahr den schönen Wunsch der Errichtung einer Hochschule in dieser Stadt verwirklichen. Dies kann aber, wenn wir ernstlich den Zweck anstreben, nur auf Grundlage der vollen Würdigung der reellen, nüchternen, praktischen Bedürfnisse geschehen. Wir können uns noch nicht die Fähigkeit zumuthen, z. B. über wissenschaftliche Aufgaben höherer Art auf sehr vielen Gebieten der Forschung und Lehre entsprechende literarische Behelfe an die Hand zu geben, oder Vorträge in slovenischer Sprache zu halten; dazu müssen erst die Vorbedingungen geschaffen werden. Jedes Gebäude muß vom Grunde aus aufgeführt werden. Es ist nicht möglich, ein Gebäude zu krönen, dem noch die Grundlage fehlt.

Glauben Sie nicht, daß ich dies von dem Standpunkte sage, um gegen die Errichtung der Universität mich zu erklären. Ich glaube vielmehr, daß, wenn hier eine Universität in dem Sinne, wie ich mir meinen Abänderungsantrag zu stellen erlaubte, gegründet wird, daß nichts mehr, als dieses geeignet sein wird, diesen Unterbau der nationalen Ausbildung, (odobranje na desnici. — Beifall rechts.) der noch fehlt, zu erleichtern, zu beschleunigen, in jeder Beziehung zu begründen. Dies ist nicht in dem Sinne aufzufassen, als ob irgendwelche Animosität gegen die Errichtung einer slovenischen Universität in meinen Ausführungen zu suchen wäre, sondern es soll nur die Erkenntnis der Thatsache, auf welchem Standpunkte sich unsere wissenschaftliche, literarische Ausbildung befindet, in Einklang gebracht werden mit den reellen Bedürfnissen.

Die Universität wird eingerichtet werden, wenn sich Regierung und Volksvertretung überzeugt haben werden, daß den hohen Zwecken, denen die Universität dienen soll, wirklich entsprochen werden wird. Die Universität soll nicht

eine einfache Drillanstalt werden für, ich weiß nicht, welche Kategorien von Beamten oder andere öffentliche Functionäre, sie soll eine Pflegestätte der Bildung und Wissenschaft werden: auch die Pflegestätte einer einheitlichen gemeinsamen Thätigkeit, welche mehr wie alles andere geeignet ist, die so oft tief zu beklagenden Differenzen auf diesem Gebiete zu versöhnen, auszugleichen, einem gemeinsamen höheren Zwecke dienstbar zu machen.

Wenn ich in dem Abänderungsantrage, den ich einzubringen mir erlaubte, darauf hingewiesen habe, womit aber auch der Herr Vorredner einverstanden ist, daß auf dieser Universität thatsächlich allen Volksstämmen im Süden, Rechnung getragen werden kann, so ist dabei nicht zu übersehen, daß gerade von Seite der verschiedenen Volksstämme im Süden, nicht bloß der Slovenen, sondern auch der anderen Nationen, der Wunsch nach einer derartigen Hochschule im Süden schon öfters ausgesprochen und dringend betont worden ist. Es geht nicht an, die juristische Ausbildung namentlich in den praktischen Fächern an anderen, als an österreichischen Universitäten entprechend und der Studienordnung gemäß zu erlangen. Nehmen Sie z. B. das bürgerliche Gesetzbuch, den Strafproceß, die neue Civilproceß-Ordnung, das sind alles Disciplinen, die für unsern Zweck in anderen Staaten vollkommen fehlen. Wie können unsere Jünglinge nicht nach Agram schicken, wo derartige Vorlesungen nicht existiren. Es ist wohl wünschenswerth, daß jene, welche auf diesem Gebiete einst zu functionieren berufen sein werden, die Disciplinen in der Heimat erlernen; wir dürfen aber, ich wiederhole es, dabei nicht wünschen, daß die Studierenden durch den Besuch einer vielleicht minder vortheilhaft, minder entsprechend ausgestalteten Universität in ihrer Ausbildung irgendwie beeinträchtigt werden.

Es ist darauf hingewiesen worden, daß nach der jetzigen Frequenz der österreichischen Hochschulen aus den Ländern, welche hier in Frage kommen, d. i. aus Krain, dem Küstenlande und Dalmatien 600—700 Studierende an den österreichischen Universitäten sich befinden, wobei in erster Reihe Wien, in zweiter Reihe Graz und dann noch nebenbei einzelne Studierende in Innsbruck und Prag in Betracht kommen. Nach den statistischen Notizen, die ich mir in der Kürze der Zeit, die mir zur Verfügung stand, betreffs der Anzahl der Studierenden aus diesen drei Ländern verschaffen konnte, betrug dieselbe im Wintersemester 676. Wenn Sie hievon, wie der Herr Vorredner ausgeführt hat, einen Abzug machen für die medicinische Facultät, deren Einrichtung hier auch aus anderen, als wissenschaftlichen Gründen kaum möglich ist, und noch einen weiteren Abfall aus dem Grunde in Abzug stellen, daß auch ja in Zukunft der Besuch anderer Universitäten nicht ausgeschlossen und die Freizügigkeit und Lernfreiheit streng gewahrt werden soll, so erreichen Sie immer noch eine Frequenz von circa 400 Studierenden, welche mit Vortheil ihre Studien an der Hochschule unseres Landes zu absolvieren im Stande sein werden. Diese Anzahl ist jedenfalls eine höhere, als sie heute in Cernowitz besteht, und selbst bei einer höheren Frequenz, als sie angegeben wurde, bei einer Frequenz der letzten Jahre mit 385 Studierenden, steht Cernowitz noch immer unter der Summe der Studierenden, die wir in Aussicht nehmen können.

Ueber die innere Einrichtung, ob eine theologische, eine juridische, eine philosophische Facultät zu errichten oder

ob die Universität auf zwei Facultäten zu beschränken sei, darüber will ich mich heute nicht aussprechen; in dieser Beziehung sind sehr eingehende Erhebungen und Studien der Frage an anderer Stelle nothwendig. Das aber glaube ich unter allen Umständen sagen zu können, daß, wenn wir uns in den angedeuteten Grundlagen einigen, wenn wir ernstlich eine Pflegestätte für den höheren Unterricht, eine Universität in Laibach ins Leben rufen, und bei der Regierung alle Mittel in Anwendung bringen wollen, damit sie sich endlich zu diesem Schritte entschließe, daß wir diesen Zweck nur dann erreichen werden, wenn wir auf streng sachlichem Boden uns bewegen, wenn wir thatsächlich auch jenem Grundsätze huldigen, welchem schon der Herr Antragsteller in seiner Begründung Ausdruck gegeben hat, daß er diese Universität wesentlich auch aus staatlichen Rücksichten zur Befriedigung der geistigen Interessen jener Volksstämme im Süden verlange, welche heute keine selbständige Universität besitzen. Wenn wir auf diesem Standpunkte bleiben, ist, glaube ich, der Erfolg möglich; vielleicht wenn wir fest zusammenhalten, sogar wahrscheinlich. Jedenfalls wäre aber ein Erfolg auf dieser Grundlage ein berechtigter.

Ich habe von der Bestimmung des § 19 unserer Geschäftsordnung aus dem Grunde Gebrauch gemacht und Ihre Geduld in Anspruch genommen, weil ich denke, daß diese Momente, die ich zu beleuchten mir erlaubt habe, am zweckmäßigsten im Ausschusse selbst nach allen Richtungen geprüft und erwogen werden sollen. Bei uns ist in der ersten Lesung nicht, wie anderen Orts eine principielle Erörterung eines Antrages möglich. Daher erschien es mir nothwendig, auf diesem Wege meinen Antrag in den Ausschuss zu bringen, der alle Momente, welche für die Entscheidung maßgebend sein können, zu prüfen haben wird.

Ich glaube mit den Ausführungen, die ich die Ehre hatte, hier im Namen meiner Gesinnungsgenossen vorzutragen, den Beweis erbracht zu haben, daß wir den Bestrebungen zur Gründung einer Universität in Laibach, zur Befriedigung aller Bedürfnisse, die Sie hervorgehoben haben, und die wir mitempfinden, bereitwilligst entgegenkommen und daß wir zur Unterstützung derselben unsere Hand zu bieten geneigt sind, soweit unsere Kräfte reichen. Wir setzen aber voraus, daß Sie wirklich die Gründung einer solchen Universität ins Auge fassen, welche den wissenschaftlichen Anforderungen nach allen Richtungen entsprechen kann, weil nur dadurch dem wahren Interesse der Jugend, eine solche Schule zu besuchen, Genüge geleistet wird. Wenn wir auf dieser Grundlage uns vereinigen, aber andererseits allen übertriebenen Anforderungen und ungerechtfertigten Anschauungen entgegentreten, dann wird es, glaube ich, möglich sein, bei der hohen Regierung sowohl wie bei der Reichsvertretung der Ueberzeugung zum Durchbruche zu verhelfen, daß eine derartige, in Laibach gegründete Hochschule wesentlich zur Förderung der allgemeinen Bildung und des Fortschrittes in allen diesen Ländern, aber am Wesentlichsten dazu beitragen würde, das Einverständnis, den Frieden, das gemeinsame Zusammenwirken der Stämme in diesen Ländern herbeizuführen. Mit diesem Wunsche möchte ich die Beratungen des Ausschusses begrüßen und denselben den besten Erfolg wünschen. (Odobranje na desni in v središču. — Beifall rechts und im Centrum.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pechtenberg:

Zu diesem Zusatzantrage ist eine Debatte und Abstimmung anzulässig, sondern, wenn der Hauptantrag zugewiesen ist, so ist nach § 19 der Geschäftsordnung der Zusatzantrag demselben Ausschusse zuzuweisen.

Der Zusatzantrag Schwegel wird also, so wie der Hauptantrag Dr. Majaron, dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.

Wir gelangen nun zu Punkt 6 der Tagesordnung

6. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji kmetijske podružnice v Senožečah za podporo za obdelovanje in popolnitev drevesnice.

6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der landwirtschaftlichen Filiale in Senojetich um Subvention für die Bearbeitung und Ergänzung der Baumschule.

Berichterstatter Graf Barbo:

Die landwirtschaftliche Filiale in Senojetich hat am 15. September 1896 beschlossen, eine eigene Obstbaumschule zu errichten, und zwar aus dem Grunde, weil die Obstbäumchen, die aus anderen Gegenden bezogen wurden, in dem dortigen rauhen Klima, welches von starker Bora beherrscht wird, nicht gedeihen, während diejenigen Bäumchen, welche in Senojetich selbst aufgezogen wurden, gut fortkommen. Aus diesem Grunde hat die Filiale einen Platz von 15 a gepachtet, da ihr die Geldmittel fehlen, um einen solchen Platz käuflich zu erwerben. Sie ist aber auch nicht in der Lage, aus eigenen Mitteln für die Arbeiten des Rigolens und überhaupt für die Instandsetzung der Baumschule aufzukommen, und wendet sich daher an den hohen Landtag mit dem Ersuchen, ihr eine Subvention zu gewähren.

Der Verwaltungsausschuss verkennt nicht die in dem Gesuche angeführten Gründe und will daher dem hohen Hause einen Antrag dahingehend unterbreiten, daß der Filiale auch eine Subvention gewährt werde.

Weiterhin wurde aber im Verwaltungsausschusse der Ansicht Raum gegeben, daß es äußerst wünschenswert wäre, wenn die Filiale für diese Baumschule einen Platz käuflich erwerben könnte, da nur dann die Gewähr vorhanden ist, daß dieses Unternehmen eine Dauer hat. Nachdem jedoch in dem Gesuche von einem Ankaufe nicht die Rede ist, so glaubte der Verwaltungsausschuss der Filiale auch nicht auftragen zu können, einen Platz käuflich zu erwerben, sondern er wollte ihr nur in Aussicht stellen, daß, wenn sie dies vorhabe, ihr auch weitere Unterstützung werde zutheil werden. Der Antrag des Verwaltungsausschusses, welchen ich die Ehre habe zu vertreten, lautet folgendermaßen:

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

Der landwirtschaftlichen Filiale Senojetich wird zur Errichtung einer Obstbaumschule eine Subvention von

100 fl. gewährt und ihr eine gleich hohe zugesichert für den Fall, als sie einen geeigneten Grund für diese Obstbaumschule in das Eigenthum erwerben sollte, welche weitere Subvention ihr auszusahlen ist, sobald sie den Nachweis über den Ankauf geliefert hat."

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pichthenberg:

Wünscht jemand von den Herren zu diesem Antrage das Wort zu ergreifen?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Dies ist nicht der Fall, ich ersuche daher diejenigen Herren, die mit dem Antrage einverstanden sind, sitzen zu bleiben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

7. Ustno poročilo odseka za letno poročilo deželnega odbora, in sicer o § 7. C.

7. Mündlicher Bericht des Rechnungsbereichsausschusses, und zwar über § 7 C.

Berichterstatter Loy:

Hohes Haus! Im § 7 C des Rechnungsbereichsberichtes für das Jahr 1897 berichtet der Landesauschuss über das Landesmuseum. Der Rechnungsbereichsausschuss hat in dieser Richtung keine Bemerkung zu machen und stellt den Antrag:

„Der hohe Landtag wolle den § 7 C des Rechnungsbereichsberichtes für das Jahr 1897 zur Kenntnis nehmen.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pichthenberg:

Wünscht jemand von den Herren zu diesem Antrage das Wort zu ergreifen?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Dies ist nicht der Fall, ich ersuche daher diejenigen Herren, die mit dem Antrage einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Punkt:

8. Ustna poročila finančnega odseka o prošnjah, in sicer:

- a) vasi Ostrožnabrdo za podporo za preložitve občinske ceste iz Reške doline v Ostrožnabrdo.

8. Mündliche Berichte des Finanzausschusses über Petitionen, und zwar:

- a) der Ortschaft Ostrožnabrdo um Subvention behufs Umlegung der Gemeindefraße aus dem Refathale gegen Ostrožnabrdo.

Poročevalec ces. svetnik Murnik:

Visoki zbor! Podobčina Ostrožnabrdo obrnila se je do deželnega zbora s prošnjo, da bi se jej dovolilo nekoliko podpore v ta nameu, da bi mogla nekaj občinske ceste zadostno popraviti.

Visoki deželni zbor pečal se je s to podobčino že leta 1893., ko ji je dovolil za most čez Reko podpore 2000 gld. Da bi se mogel ta most uspešno rabiti, ki je važen za zvezo proti Trstu in proti Postojini, treba je bilo tamošnjo občinsko cesto nekoliko popraviti in odstraniti nekatere strmine, katere so bile precej nevarne. En kos občinske ceste v dolžini 500 m je občina že na svoje troške preložila, sedaj pa ostaja še daljši kos ceste 700 m, katerega bi bilo treba preložiti. Zastopstvo te podobčine dokazuje v svoji prošnji, da bi vseh stroškov v znesku 2500 gld. za preložitve občinske ceste v reški dolini ne mogli podobčini sami plačati, ker imajo že jako mnogo drugih stroškov in je kraj zelo ubožen.

Finančni odsek je pripoznal, da je potreba, da se tudi drugi del te ceste, ki bo omogočil boljšo porabo mostu čez Reko, popravi, oziroma, da se odstranijo dotične strmine, da se torej cesta preloži, in priznal je tudi, da občina Ostrožnabrdo, ki je jako majhna in ne plačuje mnogo davkov, sama ne bi zmogla teh ogromnih stroškov. Nadalje je priznaval, da je podobčina že mnogo storila za to občinsko cesto, katere preložitve je bila od visokega deželnega zbora že leta 1893. kot važna in potrebna pripoznana in zato je mislil, da je treba, da se tej podobčini nekoliko pomore. Akoravno pa pripoznava prošnjo kot utemeljeno, vendar ni bil mnenja, da naj bi se takoj v visoki zbornici končno rešila, ker se je visoki deželni zbor že večkrat izrekel, da ne gre, da bi se naprave in poprave občinskih cest iz javnih sredstev podpirale in da je bil v izvanrednih slučajih deželni odbor pooblaščen tej ali oni občini v tem oziru podeliti kako podporo.

Gotovo pa je pričakovati, da se bo deželni odbor, ko bo razdeljeval dotično svoto, ki je v proračunu deželnega zaklada vpostavljena za take namene, oziral tudi na to podobčino in mislil je finančni odsek, da zadostuje, ako predlaga sledeče:

„Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja podobčine Ostrožnabrdo se izroča deželnemu odboru z naročilom v rešitev, da se po mogočnosti na njo ozira.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pichthenberg:

Wünscht jemand von den Herren zu diesem Antrage das Wort zu ergreifen?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Dies ist nicht der Fall, und ich ersuche daher die-
jenigen Herren, die mit dem Antrage einverstanden sind,
sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Punkt:

- b) županstva v Velikih Poljanah za pod-
poro za ubogo Frančiško Pengal.
- b) des Gemeindeamtes in Großpölland um Un-
terstützung für die Arme Franziska Pengal.

Poročevalec ces. svetnik Murnik:

Visoki zbor! Županstvo na Velikih Poljanah se je obrnilo do visokega deželnega zbora s prošnjo, v kateri navaja, da je nek občanec jako ubog, da je moral v bolnico iti in da ima hči, ki je bila že dvakrat v bolnici in kateri so drugič, ko je bila tam, morali zdravniki, da so ji življenje ohranili, nogo odrezati. Ubožica se je sicer v prejšnjih letih učila šivati, ali ker ji noga manjka, si ne more s šivanjem kruha služiti in tudi ne pomagati očetu, ki si sam ne more ničesar prislužiti, tako da bi bila občina primorana za oba skrbeti. Ubožica si hoče sedaj, kakor je v prošnji rečeno „gumasto“ nogo kupiti in je pri dobrih ljudeh že nabrala 15 gld. Tudi zdravstveni svet Ribniški je sklenil jej pripomoči z zneskom 10 gld., tako da jej sedaj, ker stane taka noga 50—60 gld., manjka še polovica teh troškov.

Finančni odsek je bil mnenja, da bo morda deželnemu odboru mogoče ozirati se na to ubožico, oziroma na občino, ki je s prikladami že več let jako obložena, ker je morala sezidati novo šolsko poslopje in župnišče, vendar pa je mislil, da bi bilo preveč, ako bi se take prošnje reševale v deželnem zboru in ker je mnenja, da tudi drugi lahko dokažejo, da so podpore jako potrebni, moralo bi se, ako bi se vse take prošnje hotele reševati v deželnem zboru, nazadnje še zasedanje za nekoliko tednov podaljšati, kar bi pa vendar le bilo predrago.

In z ozirom na to nasvetuje finančni odsek:

„Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja županstva v Velikih Poljanah za pod-
poro za nakup umetne noge za Frančiško Pengal se izroči deželnemu odboru v rešitev.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pichlerberg:

Wünscht jemand von den Herren zu diesem Antrage das Wort zu ergreifen?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Dies ist nicht der Fall, und ich ersuche daher die-
jenigen Herren, die mit dem Antrage einverstanden sind,
sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen

Punkt:

- c) umirovljenega paznika Emanuela Ko-
vačiča za podaljšanje umirovljenja;
- c) des quiescierten Aufsehers Emanuel Kovačič
um Verlängerung der Quiescierung;

wird von der heutigen Tagesordnung abgesetzt, da die
Angelegenheit noch nicht spruchreif ist. Wir übergehen
nunmehr zu Punkt:

- d) občin Komendske fare za razpis službe
zdravnika v Komendski bolnici.
- d) der Gemeinden der Pfarre Komenda um Aus-
schreibung der Arztsstelle im Spital zu
Komenda.

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Poročati mi je v imenu
upravnega odseka o prošnji sedmerih občin v Ko-
mendski župniji in bližnji okolici, ki prosijo, naj bi
se prej ko mogoče izvršil sklep visokega deželnega
zbora z dné 5. februarija l. 1895., da se namreč
zgradi stanovanje za stalnega zdravnika na Glavar-
jevi bolnici v Komendi in adaptirata dve sobi se-
danjega zdravnikovega stanovanja za revne domače
bolnike, ter da se razpiše služba stalnega zdravnika
z letno plačo 1000 gld.

O tem se je v visoki zbornici že mnogo ob-
ravnavalo prejšnja leta.

Želja ustanovnika Glavarja je bila, da se v
Komendi ustanovi posebna bolnica za revne bolnike,
kateri naj bi ondi dobivali pod nadzorstvom zdrav-
nikovim hrano, stanovanje, obleko in perilo, da bi
se dalje dajale primerne podpore tudi onim revnim
bolnikom v Komendi in bližnji okolici, ki sedaj
doma leže brez postrežbe in se sramujejo iskati
pomoči pri drugih ljudeh. Tej želji ustrezalo se je
do sedaj na nezadosten način. Z ozirom na to, da
imovina te ustanove že sedaj znaša okoli 240.000 gld.
in da znašajo vsakoletni preostanki te ustanove okoli
3400 gld., je pač naravno, da ljudstvo čedalje sil-
neje zahteva, da se ta ustanova, oziroma želja usta-
novnikova v izdatnejši meri izvršuje s tem, da dobi
ljudstvo domačega zdravnika in več revežev kot do
zdaj, pa primerne podpore.

Vsled sklepa iz leta 1895. je deželni odbor
nadaljeval dogovore s c. kr. deželno vlado, kakor
tudi z udeleženci samimi, toda iz letnega poročila

za leto 1897. se razvidi, da je mnenje c. kr. vlade, naj bi se skušalo doseči, da se povišajo in pomnožijo ročne ustanove, tako da bo polagoma bolniških ustanovnih mest ravno toliko, kolikor ročnih ustanov — potem še le bi bilo omogočeno dognati, kateri izmed teh dveh načinov preskrbovanja boljše ugaja ustanovljencem oziroma bolnikom, ter bi se na podlagi dotičnih skušenj ves dohodek ustanove porabil svoječasno za napravo in vzdrževanje ubožnih preskrbovalnic, ali pa izključno za ustanovitev ročnih ustanov.

To je mnenje deželne vlade. Deželni odbor pa pravi na to, da bo sedaj pretresoval te nasvete c. kr. vlade in potem potrebno ukrenil, da se izvrši, ali pa bo — če bi se z istim ne mogel zlagati — vzel drugo primernejšo podlago za bodoče izvrševanje ustanove. Iz tega poročila deželnega odbora se torej ne razvidi, da bi bil deželni odbor v tej stvari prišel do kakega definitivnega sklepa in ker je gospod poročevalec deželnega odbora dr. Schaffer vsled bolezni zadržan bil vdeležiti se dotične seje finančnega odseka, torej odseku tudi ni bilo mogoče dobiti morda od njega kakih boljših pojasnil.

Finančnemu odseku z ozirom na vse to, kar je deželni zbor za opravičeno izrekel v svojih sklepih in gledé na opravičene želje dotičnih občin, ne preostaja družega, kakor da predlaga nastopno:

„Visoki deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se naroča, ako mogoče, da že letos izvrši sklep deželnega zbora v X. seji dné 5. februarija 1895, ali pa poizvedbe in dogovore toliko pospeši, da bo mogel že v prihodnjem zasedanju staviti konkretne predloge.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pichthenberg :

Wünscht jemand das Wort?

Der Herr Abgeordnete Kajdiž hat das Wort.

Poslanec Kajdiž :

Visoki zbor! Peticiónja, katero so občine Komendske fare izročile deželnemu zboru, namerava, da bi se takoj izpeljal sklep deželnega zbora z dné 5. februarija l. 1895., namreč da se zgradi stanovanje za stalnega zdravnika, da se razpiše zdravnikova služba z letno plačo 1000 gld., in pa, da se adaptirata dve sobi sedanjega zdravnikovega stanovanja za bolnike. To je bilo sklenjeno leta 1895.

Deželna vlada je kot vrhovna ustanovna oblast mislila in želela, da bi se pri tej priliki napravil nek regulativ gledé Glavarjevega zavoda, namreč, ali se ima ta zavod smatrati kot bolnica ali kot hiralnica, in ali je bolj lokalni ali deželni zavod, in gledé oskrbovanja, da se ima določiti, ali se pomnoži število ročnih ustanov ali pa posteljnih mest, in je vsled tega deželnemu odboru naročila, naj stavi svoje

nasvete v tej zadevi. In sklep tega naročila je poročilo finančnega odseka in predlog njegov, ki pravi, da naj se sklep deželnega zbora z dné 5. febr. 1895. l., a k o m o g o č e, že letos izvrši, in da naj se poizvedbe in dogovori še nadaljujejo.

Bojim se, da bo stvar tako šla ad infinitum naprej in da prihodnje leto zopet ne pridemo do konca, najmanj pa, da izgubimo leto. Zatorej bi jaz želel, da se besede „ako mogoče“ popolnoma črtajo, in da bi se mesto tega izreklo, naj se dotični sklep iz leta 1895. t a k o j izvrši, ker so finančne razmere Glavarjevega zaklada jako ugodne, in bi dežela pri tem kar nič ne bila prizadeta. Ker je za upravne troške na razpolaganje 5000 do 6000 gld. in so ti troški pokriti iz glavnice s 120.000 do 130.000 gld., dočim pa znaša glavnica Glavarjevega zaklada skoraj 240.000 gld., mislim, da ne more biti nobnega vzroka, ali zadržka, da ne bi se moglo takoj zidati stanovanje za zdravnika in razpisati zdravnikovo službo.

Kar pa regulativ zadeva, se pa stvar lahko pozneje reši, ker bo zdravnik sam imel priliko spoznati, kaj bi bilo najbolje, in potem staviti svoje nasvete.

Dovoljujem si torej staviti sledeči predlog :

„Visoki deželni zbor naj sklene:

1. Sklep deželnega zbora z dné 5. febr. 1895 naj se v teku leta izvrši, in sicer, da se takoj prične s pripravami za zgradbo zdravnikovega stanovanja (brez pristavka, „ako bo mogoče“).

2. Zdravnikova služba naj se nemudoma razpiše z letno plačo 1000 gld. Do časa, da se stanovanje zgradi, naj zdravnik stanuje v sedanjih, zdravniku odločenih prostorih.

3. Deželnemu odboru se naroča, da se ozir regulativa posvetuje z upravičenci ter uspeh tega posvetovanja poroča deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pichthenberg :

Ich ersuche die Herren, welche den Antrag des Herrn Abgeordneten Kajdiž unterstützen wollen, sich zu erheben.

(Se podpre. — Wird unterstützt)

Der Antrag ist genügend unterstützt und steht daher in der Debatte.

Wünscht noch jemand das Wort zu ergreifen?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich)

Wenn nicht, so hat der Herr Berichterstatter das Wort.

Poročevalec Žitnik :

Gospod predgovornik je stavil tri predloge, ki končno ravnoisto izražajo, kakor predlog finančnega odseka, samo da so obširnejši. On namreč predlaga, da naj se zgradi poslopje za zdravnikovo stano-

vanje, drugič, da se razpiše služba zdravnika z letno plačo 1000 glđ. in tretjič, da deželni odbor nadaljuje s c. kr. dež. vlado dogovor gledé regulativa. Vse to, kar ta predlog obsega, je obseženo že v sklepu deželnega zbora z dné 5. februarija l. 1895.; finančni odsek pa predlaga ravno, da naj deželni odbor ta sklep z leta 1895. izvrši. Edina razlika torej med predlogom gospoda tovariša Kajdiža in predlogom finančnega odseka je ta, da gospod Kajdiž predlaga, naj se izpustita besedi „ako mogoče“.

Jaz za svojo osebo bi ne imel nič proti temu, da se ti besedi črtata; kajti finančni odsek bi gotovo sam želel, da se stvar že letos izvrši, da se še letos zgradi poslopje za zdravnikovo stanovanje, ali vsled pojasnil nekega gospoda deželnega odbornika v finančnem odseku je pa finančni odsek sprevidel, da bo končna rešitev tega vprašanja letos skoraj nemogoča. Ako bi bila pa vendar mogoča, bi bilo to finančnemu odseku seveda tem ljubše. Torej nimam ničesar proti temu in jaz mislim, da tudi finančni odsek ne, ako izpade dostavek „ako mogoče“.

Kar se tiče drugega predloga gospoda predgovornika, da se razpiše služba zdravnikova, je tudi že obsežen v sklepu finančnega odseka, ki ravno vzdržuje sklep deželnega zbora z leta 1895., in torej nimam nič proti temu predlogu. Ravno tako pa je tretji njegov predlog gledé regulativa tudi že obsežen v predlogu finančnega odseka in sicer v besedah, s katerimi se deželnemu odboru naroča, da „poizvedbe in dogovore toliko pospeši, da bo mogel že v prihodnjem zasedanji staviti konkretne predloge“.

Torej razlika je samo ta, da je predlog finančnega odseka bolj kratek, predlog gospoda predgovornika pa doslovno ponavlja prejšnji deželnozborski sklep. In zaradi tega nimam ničesar proti temu, ako se mesto predloga finančnega odseka sprejme predlog gospoda tovariša Kajdiža.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg:

Ich bitte zur Abstimmung zu schreiten und zwar zunächst über den weiter gehenden Antrag des Herrn Abgeordneten Kajdiž.

Ich ersuche diejenigen Herren, welche diesem Antrage zustimmen wollen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen, und mithin entfällt die Abstimmung über den Antrag des Finanzausschusses

Wir gelangen zu Punkt:

- e) vasi Studor-Stara Fužina v Bohinji za podporo za uravnavo potoka Ribnica.
- e) der Ortschaften Studorf-Althammer in der Wochein um Subvention behufs Regulierung des Ribnizabaches.

Poročevalec dr. Žitnik:

Dalje imam poročati v imenu finančnega odseka o prošnji vasi Studor in Stara Fužina v Bohinju za podporo v svrhu uravnave potoka Ribnice. Prošnja navaja, da ta potok že mnogo let dela jako veliko škode, da si je izkopal novo strugo in da nanaša mnogo peska, blata in takih stvari na zemljišča in da je torej nujno potrebno ta potok uvavnati. Ljudje sami bi seveda ne zmogli dotičnih stroškov in tudi ne vedó, kako pričeti tako delo, kakor bi bila uravnava tega potoka.

Ker pa prošnji niso priloženi nobeni drugi podatki, torej finančni odsek na njih podlagi tudi ni mogel skleniti kaj konkretnega oziroma staviti predloga, koliko podpore naj bi se dovolilo, temveč samo predlaga, da se prošnja izroči dež. odboru, ki naj bi pri prvi priliki poslal inženirja na lice mesta, da preišče razmere in svoječasnó stavi primeren predlog.

Predlaga se torej:

„Visoki deželni zbor naj sklene:

Prošnja podobčine Studor-Stara Fužina v Bohinju za podporo v svrhu uravnave potoka Ribnice se odstopi deželnemu odboru v nadaljno poslovanje.“

Wünscht jemand von den Herren zu diesem Antrage das Wort zu ergreifen?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Dies ist nicht der Fall, und ich ersuche daher diejenigen Herren, die mit dem Antrage einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Punkt:

9. Ustno poročilo finančnega odseke gledé dovršitve zgradbe deželne bolnice in o stavbnih stroških do konca leta 1897.
(k prilogi 51.)

9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Vollendung des Spitalsbaues und den Bauaufwand bis Ende des Jahres 1897 (zur Beilage 51.)

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Poročati mi je v imenu finančnega odseka o dovršitvi zgradbe deželne bolnice in o stavbnih stroških do konca leta 1897.

Mislím, da mi tu ni treba obsirno govoriti, ker je v tiskanem poročilu deželnega odbora vsa stvar jako obsirno in temeljito pojasnena. Kratko navajam

samo to, da je zgradba bolnice kakor tudi vnanja oprava, na primer ograja, nasaditev vrtov i. t. d. že skoraj popolnoma izvršena.

Kolavdacija se je že pričela in utegne v kratkem biti dokončana.

Od kredita, katerega je visoki deželni zbor o svojem času dovolil za gradbo, izplačala se je do konca zadnjega leta svota 684.928 fl. 20 $\frac{1}{2}$ kr. torej preostaja še 12.441 gld. 79 $\frac{1}{2}$ kr. dovoljenega kredita, ali če temu prištejem še znesek 5300 gold., katerega imata prisilna delavnica in hiralnica vrniti stavbnemu zakladu za električno osvetljavo, je na razpolago še okoli 17.740 gld.

Dalje navaja poročilo deželnega odbora razne neprilichnosti gledé kurjave, o katerih se je že pri proračunu bolničnega zaklada obširno govorilo in o katerem mi torej ni treba obširno govoriti.

Omenjam samo to, da stavbno vodstvo in deželni odbor sama priznata razne neprilichnosti in zlasti potrebo, da se mora gledati, kako bi se kaj znatnega dalo prihraniti pri premoğu; v tem oziru pravi deželni odbor, da bi bilo treba nastaviti še jednega mašinista, kajti sedanji mašinst je z raznimi deli tako preobložen, da mu za nadzorovanje kurilnih naprav prav nič časa ne preostaja. Stavbno vodstvo je tudi že deželnemu odboru stavilo predlog, da se vsaj za zimski čas nastavi še jeden mašinst, toda deželni odbor tega ni sprejel med druge svoje predloge in isto tako tudi finančni odsek ne, vendar pa bodi tukaj naglašana želja oziroma potreba, da če deželni odbor sprevidi, da je drugi mašinst res potreben, da se nastavi. Temu se visoka zbornica gotovo posledobno ne bo protivila, kajti namen tega nameščenja je ravno, da se pri kurjavi kolikor mogoče prihrani. Ta namen pa bi se utegnil morda ravno s tem doseči, da se nastavi drug mašinst, ki bi imel nadzorovati vse kurilne naprave v obširni naši bolnici.

Drugo sredstvo, s katerim bi se dalo pri kurjavi kaj prihraniti, bi bilo morda to, da se, kakor deželni odbor tudi nasvetuje, strojbinemu osebju, to je mašinstu in kurjačem gledé porabe premoga na ta ali oni način, podeljujejo premije. Take premije so sicer ponajveč dvomljive vrednosti, v tem slučaju pa vendar misli stavbno vodstvo, da bi se potom takih premij dalo kaj prihraniti, ker bi strojbino osebje natančno pazilo na porabo premoga, oziroma na kurjavo in bi odločno zahtevalo, da se odstrani kak morebitni nedostatek.

Dalje je nek nedostatek v bolnici to, da se pri operacijah in porodih večkrat potrebuje gorka voda. Ker se pa mora voda šele segreti na ta način, da se v vse dolge parovode izpusti par, pripeti se večkrat, da provzroči čisto malenkostna poraba take gorke vode troškov 5—10 gld., in zato méni stavbno vodstvo, da naj bi se za segrevanje take vode napravile nove plinove peči, s čemer se utegne prihraniti na leto nekaj stotakov. Omenjam, da se je dosedaj samo na kirurgičnem oddelku porabilo za okroglo 600 gld. špirta na leto.

Nadaljni nedostatek je to, da je poraba svečave previsoka. Kadar je najmanj ravsvetljave treba, to je med dvanajsto in četrto uro po noči, gori večkrat še po 270 do 290 svetilnic. Temu je deloma kriva nebrižnost in komoditeta strežnega osebja, deloma pa tudi to, da se pri precejšnjem številu svetilnic zaradi štedenja niso napravili priročni stikalci, tako da je treba precej zamudne priprave, če se hočejo ugasniti dotične višje viseče svetilnice. Zaradi tega finančni odsek tudi predlaga, da se napravijo taki priročni stikalci ter dovoljuje deželnemu odboru za to potrebni kredit.

V drugem pri tej stvari nimam nič posebnega omeniti, kakor morda še to, da se je v pritlični dvorani medicinskega paviljona in v dveh sobah porodniškega oddelka pokazala neke vrste gliva ali goba, vsled katere so se tla začela vzdigavati. Deželni odbor misli v tej zadevi povodom kurilnih in efektnih poskusov, ki se bodo vršili v bolnici, pridobiti izjavo kolavdacijske komisije, na podlagi katere se bo potem določil tisti, ki je to škodo zakrivil. Mogoče je namreč, da stvar izvira iz kake nepravilnosti pri izvršitvi kurilne naprave in v tem slučaju bi morda imela povrniti škodo tvrdka Brückner.

Z ozirom na vse to predlagam v imenu finančnega odseka:

„Visoki deželni zbor naj sklene:

I. Poročilo deželnega odbora o dovršitvi zgradbe deželne bolnice in o stavbenih troških do konca leta 1897. se odobrilno vzame na znanje.

II. Deželni odbor se pooblašča, oziroma naroča se mu:

- da vse tehniške inštalacije v deželni bolnici natančno pregledati dá po enem, eventualno več strokovnjakih ter se mu v to svrhu dá na razpolago najvišji znesek 800 gld. iz deželnega zaklada;
- da pazniškemu osebju na primeren način zagotovi premije od prihranitve premoga;
- da poizveduje gledé stroškov in primernosti vpeljave plina v zavod v smislu podanega poročila ter, če bo uspeh ugoden, izvrši dotične naprave, v katerem slučaju se iz deželnega zaklada nakaže znesek 1000 gld.;
- da popolni razsvetljavo v kolikor je primerno in treba, za kar se iz deželnega zaklada dovoli najvišji znesek 300 gld.

III. Deželnemu odboru se naroča, da o vseh preiskavah, poskusih in mogočih napravah v prihodnjem zasedanju poroča.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg:

Wünscht jemand zu diesen Anträgen das Wort zu ergreifen?

Der Herr Abgeordnete Lenarčič hat das Wort.

Poslanec Lenarčič :

Visoka zbornica!

Po izvajanjih gospoda poročevalca bi bilo misliti, da bo tudi finančni odsek stavil predlog gledé nameščanja še enega dopolnilnega mašinista, kajti poročevalec in deželni odbor navajata, da je skoraj nemogoče enemu mašinstu izvrševati vsa svoja dela, poleg tega pa nadzorovati vse kurilne naprave, kar je pa neobhodno potrebno, ker vsled pomanjkanja primernega nadzorstva tudi kurjava trpi, oziroma se troški za kurjavo lahko silno nagromadijo. Vsled tega bi se usojal staviti predlog, da naj bi se res nastavil še jeden mašinst, ki bi imel nadzorovati vse kurilne naprave.

Pri nameščanju bi bilo gledati v prvi vrsti na to, da je dotičnik strokovnjak v tej stroki kurjave, kajti tudi ni vsak mašinst, ki se bo morda oglasil. Predlagam torej, da se pri nameščanju strogo pazi, da je dotičnik že kje služboval v takem kraju, kjer je imel priliko dobro izučiti se parne kurjave.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Riechtenberg :

Ich ersuche die Herren, welche den Antrag des Herrn Abgeordneten Lenarčič unterstützen wollen, sich zu erheben.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Der Antrag ist genügend unterstützt und steht daher in der Debatte.

Wünscht noch jemand das Wort zu ergreifen?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Somit hat der Herr Berichterstatter das Wort.

Poročevalec dr. Žitnik :

Visoki zbor!

V imenu finančnega odseka nisem pooblaščen, da bi zagovarjal, oziroma obsojal predlog gospoda predgovornika. Gotovo je, da bi se finančni odsek takemu predlogu, ako bi ga bil stavil deželni odbor sam, ne bil protivil gledé na prej označene namene štedenja pri porabi premoga. Ker pa deželni odbor tega ni storil, torej finančni odsek tudi ni preskrbel potrebnega kredita. Sicer pa opozarjam, da bi bil drugi mašinst po mnenju deželnega odbora v prvi vrsti potreben po zimi. Ker se pa sedaj bliža konec zime, ga morda takoj ne bo treba, ampak bo boljše, ako se nastavi jeseni.

Podpirati torej predloga gospoda predgovornika ne morem.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Riechtenberg :

Wir schreiten zur Abstimmung und ich ersuche die-

jenigen Herren, die mit den Anträgen des Finanz Ausschusses einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen)

Angenommen.

Poslanec Lenarčič :

Prosim besede!

Visoka zbornica! Ker je gospod poročevalec omenil, da za tukajšnje nastavljenje drugega mašinista ni na razpolago nobenega kredita, umaknem prejšnji svoj predlog, ter predlagam mesto njega sledeče:

„Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da premišlja, kako bi se namestil še drugi dopolnilni mašinst in ako mu sredstva pripuščajo, ga nastaviti.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Riechtenberg :

Ich ersuche die Herren, welche diesen Antrag des Herrn Abgeordneten Lenarčič unterstützen wollen, sich zu erheben.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Der Antrag ist genügend unterstützt und steht daher in der Debatte.

Wünscht noch jemand das Wort zu ergreifen?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Der Herr Berichterstatter?

Poročevalec dr. Žitnik :

Proti temu predlogu nimam nič ugovarjati. Namen njegov je, da se v bolnici kolikor mogoče premoga prihrani. Torej mislim, da bo visoka zbornica dotični ukrep deželnega odbora le odobraval, ako se bo deželnemu odboru zdelo potrebno nastaviti še enega mašinista.

Poslanec Povše :

Visoka zbornica! Ker je častiti gospod poročevalec o bolniških zadevah v deželnem odboru, dr. Schaffer, bolan, usojal bi si jaz s par besedami pojasniti to stvar.

V tem, da deželni odbor prosi dovoljenja, da sme sklicati veščake, ki bi se posvetovali o nedostatkih v bolnici in o sredstvih, kako jih odpraviti, je že nekako obsеženo, da bo deželni odbor o tem, kar bodo veščaki izrekli, deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju poročal, in ako bodo veščaki nameščenje drugega mašinista spoznali kot potrebno, je gotovo, da bo deželni odbor tudi v tem oziru stavil svoj predlog.

Ich bitte nun über den Antrag des Herrn Abgeordneten Lenarčič abzustimmen, welcher lautet:

Ich bitte den Herrn Schriftführer denselben zu verlesen.

Tajnik dr. Zbašnik:

(bere: — liest:)

„Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da premišlja, kako bi se namestil še drugi dopolnilni mašinst in ako mu sredstva pripuščajo, ga nadomestovati.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Riedtenberg:

Ich bitte die Herren, die dem Antrage zustimmen wollen, sich zu erheben.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Er ist abgelehnt.

Hiermit ist dieser Gegenstand erledigt.

Wir kommen zu Punkt:

10. Ustno poročilo upravnega odseka o § 5. (razun marg. šte. 4) letnega poročila deželnega odbora.

10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über § 5 (ausgenommen Marg. Nr. 4) des Rechnungsbereiches.

Poročevalec Jelovšek:

Visoki deželni zbor! Cast mi je v imenu upravnega odseka poročati o § 5.: Občinske reči. Najprvo mi je pohvalno omeniti, da je deželni odbor to poročilo letos skrajšal za osem tiskanih strani in da je isti napravil prav pregleden tabelarični izkaz vseh onih občin, katere so prosile, da smejo višjo nego 15 % naklado pobirati. Iz teh izkazov razvidimo, da je največ doklad plačeval okraj Črnomaljski, v katerem je imelo 7 občin od 50—70 %, 3 po 70 do 96½ %, skupaj pa je bilo 27 občin, katere so imele nad 15 % naklade. Tem sledi okraj Kočevski, kateri je imel 2 občini po 75 %, 6 od 50—65 % in skupaj 33 občin nad 15 %.

Okraj Logaški ima jedno občino z 83½ %, 3 od 50—60 %, skupaj 27 občin nad 15 %.

Postojnski okraj ima izkazanih: 1 občino z 78 %, 1 občino z 67 %, 4 občine od 50—60 %, skupaj 36 % občin nad 15 %.

Krški okraj ima 1 občino z 99 %, 1 občino z 66 %, 1 občino z 57 %, 1 občino z 64 %, skupaj 26 občin z nad 15 %.

Kranjski okraj samo 5 občin od 50—55 % in skupno samo 24 občin nad 15 %.

Radovljiški: 1 občina po 100 %, 3 po 50 %, skupno samo 19 občin nad 15 %.

Kamnik: 2 občini po 50 %, skupno 18 občin nad 15 %.

Novo Mesto: 2 občini po 50 %, 1 z 45 %, 1 s 40 %, skupno 11 občin nad 15 %.

Ljubljanski okraj: 1 sama občina z 50 %, 1 občina s 40 %, vse druge manj, in skupno samo 16 občin nad 15 %.

Litijski okraj: 1 sama občina z 39 %, 1 z 38 %, vse druge, kojih je samo 13, pa nad 15 %. Ta okraj je torej najboljši.

Doklade na pivo imata samo občini Črnomelj, in sicer 60 % na hektoliter, in Ribnica, koja ima 50 % na hektoliter.

Doklade na užitnino ima največ Ribnica z 31 %. Skupno ima pa v celi Kranjski samo 27 občin naklado na užitnino. Nekateri nedostatki v občinski upravi so se zapazili v posameznih občinah.

Predno visoki zbornici te razne nedostatke prijavim, čutim se dolžnega vže naprej izreči, da deželnega odbora ne zadene nikaka krivda, da so se v posameznih slučajih dogodili taki nedostatki in še manj pa gospoda referenta v deželnem odboru. Take nedostatke napravile so večinoma občine, ki plačajo manj kot 15 % naklade. Pri takih torej deželni odbor ni zamogel te nedostatke zapaziti, ker večinoma niso svojih računov in proračunov deželnemu odboru predložile in naposled deželni odbor nikakor ne more vsega zaslediti, čeravno je pokazal da ima resno voljo vse storiti, da se odpravijo razni nedostatki.

1. Občinski računi in proračuni, posebno na Kočevskem, se ne sestavljajo po upravnem letu, namreč za čas od 1. januarija do 31. grudnia, ampak odloči se čisto drugi čas. Ravno tako se prezirajo določbe gledé razpoložitve računa in proračuna, kateri bi morali biti skoz 14 dni, predno jih vzame občinski odbor v pretres, razpoloženi, kar je v protislovju §§ 65 in 66 obč. reda in deželnemu zakonu z dné 10. aprila 1881, št. 7.

2. Prezira se postaviti prebitek, ki se koncem leta izkaže iz letnega računa, račun prihodnjega leta mej dohodke in nasprotno tudi primankljaj mej stroške prihodnjega leta.

3. Prezira se velikokrat § 67 obč. reda., pri katerem se je pri občinskem gospodarstvu natanko držati od občinskega odbora potrjenega računa. Isto tako ne iščejo razna županstva stvari, ki so se mej letom omissile, a ki niso bile v proračunu nakladnega odborevega sklepa.

4. Nekatere občine ne ločijo občinski račun in proračun od računa in proračuna občinskega ubožnega zaklada, o čemur dovolj jasno govori § 29 dež. zak. z dné 28. avgusta 1883, št. 17.

5. Napravljajo se proračuni in računi gledé občinskih potrebščin za posamezne podobčine posebej, kakor da bi bile samostojne občine.

Ako v taki občini plača občanec kako takso, zapiše se ta znesek med dohodke dotične podobčine, v katero pripada dotična oseba, ki je takso plačala.

Splošni občinski stroški se pa po neznanem ključu izračunajo kar tako po domače na primer, in se delijo na posamezne podobčine, to je, zaukaže se, koliko bo morala ta ali koliko ona podobčina skladati za župana, tajnika, občinskega slugo in druge stvari. To je vse popolnoma napačno. Nasprotno pa mešajo druge občine imetje posameznih podobčin ali vasij, ki je izključljiva lastnina dotične vasi ali podobčine, v skupne občinske račune. To je v protislovju z občinskim redom II. odstavek in bi moral tako imetje oskrbovati domač gospodarski odbor. Le za sklepanje o dokladah na davke je edino opravičen občinski odbor — ne pa gospodarski odbor — kar se je tudi vže primerilo.

6. Občinski odbor pogosto prezira določbe toliko važnega § 40. obč. reda, ker ne pazi na opravila občinskega starešinstva. Le radi tega je mogoče, da se zgodi, da malomarni župan vso dobo županovanja ne predloži odboru nobenega računa. Takim županom pa so dandanes, hvala Bogu, dnevi šteti. Ako za takim županom pride novi župan, kateri zahteva račun, potem prejšnji župan izkaže navadno tirjatev, katero mu mora občina povrniti. Taki odstopivši župani, ki bi navadno še nadalje radi v kalni vodi ribarili in županovali, nagajajo potem svojemu nasledniku na ta način, da si pridržujejo veliko takih reči, ki so last občine in koje novi župan silno potrebuje, kakor: zapisnike, zakone itd. O tem navadno prejšnji župan pravi, da so bili njegovi ali da so se poizgubili. Tacih pritožeb je bilo na deželni odbor več. Da se take stvari tem laglje godé, je krivo temu to, da veliko občin nima nikakega inventarja, bodisi o občinskem imetju, ali o ubožnem zakladu.

7. Občinske takse se v nekaterih krajih ne stekajo v občinsko blagajno, ampak nekateri župani jih za svojo nagrado, ali kakor se pogostokrat čuje, za njih „mujo in lon“ porabijo. To je odločno proti zakonu z dné 3. decembra 1868, dež. zak. št. 17. V posameznih občinah pa si nekateri oskrbniki podobčin lovsko najemščino kar prilastijo, ker jo smatrajo za njih nagrado.

8. Nekatera županstva zopet nalagajo globe, če kdo cestno tlako ne opravi, če svoj del občinske ceste ne posuje, — namesto da bi tukaj župan proti takim postopal po § 84. obč. reda.

9. Istotako se je dogodilo, da je občina najela brez dovoljenja deželnega odbora posojilo, ali pa je nasprotno občina posodila iz ubožnega zaklada denarja na ne popolnoma varno mesto po 6%, kar je bilo povod, da je ubožni zaklad zgubil, ali, da je bil vsaj oškodovan. Tako visoke obresti so dandanes jako dvomljive, ker trdni posestniki lahko dobivajo denarje za mnogo nižje obresti. Znano je tudi, da naše ljudstvo po kmetih, osobito, ako so prijatelji ali sorodniki, in se ne gre za njihovo osebno imetje, neče tožiti in tako se prigodi, da se izgubijo obresti od glavnice.

10. Nekateré občine, katere so dobile gotovino iz povračila za datjate posestnikov v času francoskih vojsk — takozvane „Kriegsprästationsgelder“ — so

isto porabile z glavnico in obrestmi vred. Obligacije in glavnice so pa izključljiva last prvotnih dajalcev in njih pravnih naslednikov do izteka dobe zastaranja, katera doba pa šele izteče čez nekaj let. Do tega časa se niti obresti niti glavnica ne sme porabiti, ampak se mora nalagati, kajti ako bi se pred iztekom dobe zastaranja oglašil kaki pravni naslednik prvotnega dajalca in bi na pravnoveljavni način dokazal, da ima pravico do deležev ali deleža iz omenjenih denarjev, bi se mu moral delež ali deleži z vsemi obrestmi vred izplačati. Pohvalno mi je omeniti, da je deželni odbor redno, ako je kako tako občino zasačil, skušal stvar poravnati.

11. Prav pogosto pa se v občinah prezira popolnoma ali se pa le površno ozira gledé občinskih sej in sklepčnosti teh sej na §§ 41, 42, 43, 44, 45 obč. reda. § 47 se pa samovoljno večkrat ravno nasprotno tolmači in uporablja se tajnost seje tedaj, ke dar so občinski računi ali proračuni na dnevnem redu. § 48., koji vele va, da se mora pri vsaki seji spisati zapisnik, kateri je vsakemu občancu pristopen, ta paragraf je pa več županom čisto odveč in ga smatrajo za peto kolo v občinskem redu.

12. Veliko občin je prepričanja, da ima njih župan pravico ali celo dolžnost, posameznim občanom zabraniti ženitev, ter smatrajo svojega župana prvo instanco. Kot drugo in zadnjo instanco pa imajo svoj občinski odbor. Razne občine mislijo, da je taka zglasnica dovoljenje, da se sme kdo oženiti. Akoravno vže ime sam pove, da ni zglasnica nič družega, kakor, da županstvo potrdi pismeno, da se je ženin zglasil pri županu, da hoče v zakon stopiti, — vendar še vedno posamezna županstva iz popolnoma ničevih vzrokov nečejo izdati ženitvenske zglasnice ter navajajo prav ničeve vzroke kakor: „Ker je nevesta iz druge občine. Ker je ženin ali nevesta prerevna. Ker je kaka sitna sorodnica župana prosila“ itd.

Tako postopanje županstev je za ženina in nevesto čestokrat silno mučno, ter napravlja ženinu obilo troškov, potov in dela in naposled še deželnemu odboru nepotrebne sitnosti in pisarenja. Deželni odbor naposled izdá ženitvansko zglasnico in posledica tega je, da dotična občina izgubi ženitvansko takso. Nasprotno pa se tamkaj, kjer bi županstvo moralo strogo paziti, ne gleda v e d n o, ali je že prosilec polnoleten in ako je dotičnik zadostil vojaški dolžnosti.

13. Mnogo občin je še, katere nimajo za občinsko upravo neobhodno potrebne zakonike, knjige, občinski zakon, cestni zakon, zakon o oskrbi ubogih, zakon o varstvu poljščine, stavbeni red itd. Velikokrat se taki zakoni poizgubijo, in če jih imajo, jih velikokrat ne beró, tako, da mora deželni odbor sem in tja pisariti, predno se pravo od županstva izve, oziroma predno deželni odbor županstvo podučí, za kar mora deželni odbor ne samo dotični paragraf navajati, ampak tudi, kaj dotični paragraf določuje.

V imenu upravnega odseka torej stavim sledečo resolucijo:

„Visoki deželni zbor naj sklène:

Deželnemu odboru se naroča, da v prihodnjem zasedanju visoki zbornici stavi primerne nasvete, kako bi se ti nedostatki odpravili in ali bi ne kazalo pri deželnem odboru nastaviti uradnika, ki bi preiskal razne občine in skušal take nedostatke in nezakonite zadeve odpraviti.“

(Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 2. poroča o tistih občinah, katerim se je dovolilo pobiranje občinskih taks; prosim da se vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 3. poroča v katerih občinah se je uvedel pasji davek; prosim, da se vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

11. Ustno poročilo upravnega odseka gledé ustanovitve deželne zavarovalnice proti požaru, proti toči in pa deželne zavarovalnice za živino (k prilogi 25.)

11. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Errichtung einer Landes-Brand-schaden-, einer Hagelschaden- und einer Landes-Viehversicherungsanstalt (zur Beilage 25.)

Poročevalec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Poročilo deželnega odbora se deli v tri oddelke; prvi se peča z zavarovanjem proti požarom, drugi z zavarovanjem proti škodam po toči, tretji z zavarovanjem proti živinskim boleznim. Ker je stvar taka, da se lahko vsak oddelek posebej razpravlja, prosim visoko zbornico dovoljenja, da smem najprvo poročati o zavarovanju proti požarom, potem o zavarovanju proti toči in slednjič proti živinskim boleznim, in pri vsakem izmed teh oddelkov staviti poseben predlog.

(Pritrjuje se — Zustimmung.)

Kar se tiče zavarovanja proti požarom, se opira poročilo deželnega odbora na predlog gospoda poslanca dr. Žitnika in tovarišev. Gledé stvari same mi je v tem oziru še v večji meri naglašati, kakor se je to zgodilo v zadnjem poročilu o zavarovanju starostnih rent, da je vprašanje, ali naj se zavarovanje te vrste izroči javnemu pravu, ali pa pripusti privatnim podjetjem, še bolj prepirno, nego pri rentnih zavarovalnicah, da tudi v literatvi v tem pogledu ni edinosti, in da so tudi v literaturi gledé tega vprašanja strokovnjaki popolnoma različnega mnenja. Nekaj pa je gotovo tudi tukaj, to namreč, da se tako važna vprašanja ne smejo staviti morda iz kakega agitatoričnega stališča, kajti kakor hitro se postavimo na tako stališče, je stvari odvzet zdravi temelj in postane sumljiva. Ne v imenu upravnega odseka, pač pa v svojem imenu moram trditi, da je to vpra-

šanje prišlo v visoko zbornico nekoliko iz agitatoričnih namenov. Prvi, ki je to vprašanje sporočil v tej visoki zbornici, je bil sedanji dvorni svetnik Šuklje, in ne bom se motil, ako rečem, ker ga dobro poznam, da ga je takrat, ko je storil dotični predlog, vodila neka averzija proti gospodu poslancu Hribarju, ker je mislil poslednjemu s tem nekoliko nagajati. To se vidi posebno že iz tega, da ni nič drugega naglašal nego to, da gre vsled tega, ker poslujejo v deželi privatne zavarovalnice, stotisoč goldinarjev iz dežele. No, to je pa naposled tako malenkostno stališče, da se ž njim ne bom nadalje bavil.

Istotako mislim, da so gosp. poslanec dr. Žitnik in tovariši stavili predlog nekoliko iz agitatoričnih namenov. (Poslanec grof Barbo: — Abgeordneter Graf Barbo: „hört!“), kajti predno je bil predlog stavljen, je njegova stranka v masi agitovala na vse načine za to stvar, in jaz pravim, da je ta agitacija rodila sad, da je ljudstvo sedaj prepričano, da je njegovo izveličanje deželna zavarovalnica in da prejkone občine, ki so sedaj tako za deželno zavarovalnico, živijo y mnenju in veri, da bo, ko dobimo deželno zavarovalnico, dežela prevzela vsa plačila, tudi plačilo premij. Jaz bi sploh svaril proti temu, da bi se pri pretresanju takih vprašanj stavili na kako strankarsko stališče, kajti taka vprašanja spadajo v vrsto onih, ki se morajo razmotrivati iz popolnoma stvarnega in objektivnega stališča, ako se hoče doseči kak uspeh. Gospod poslanec dr. Žitnik je svoj predlog na dolgo in široko utemeljeval, toda reči moram, da je bilo to utemeljevanje v nasprotju predlogom samim. On je predlagal, naj se ustanovi zavarovalnica, pri kateri bi ne bil nihče prisiljen se zavarovati, samo da bo zavod v rokah dežele; utemeljevanje pa se je glasilo drugače. Iz utemeljevanja je sledilo, da je bil gospod poslanec dr. Žitnik mnenja, da treba ustanoviti deželno zavarovalnico s prisilnim zavarovanjem in sicer kot zavod, ki bi bil oprt na monopol. On je seveda veliko podatkov navedel in nabral je mnogo gradiva, za kar mu gre vse priznanje; on je študiral zavarovanje za rimskih časov, ko ga še sploh na svetu ni bilo; iskal je začetek zavarovanja pri Grkih, našel zaslombo zanj pri Karolu Velikemu, in se je končno sklicaval na filozofa Leibnitza. V resnici se je na ta način mnogo materijala nabralo, temeljito je gospod predlagatelj opozarjal na nemške razmere in na razmere v Švici. Moja naloga ni bila ves ta materijal pretresati in preiskavati, a z druge strani moram omeniti, da se je takoj za gospodom predlagateljem bil oglasil gospod poslanec Hribar, ki je obširno pojasnjeval, da ima tista stvar vse drugo lice, z jedno besedo, da ni tako ugodna, kakor jo je slikal gospod poslanec dr. Žitnik. Bodi temu tako ali tako, gotovo pa je, da treba pri nas vpoštevati razmere, kakoršne vladajo v Avstriji, in te razmere so take, da danes, ko se pečamo s predlogom gosp. poslanca dr. Žitnika in tovarišev, nikakor ne moremo baviti se s prisilnim zavarovanjem sploh, še manj pa s prisilnim zavarovanjem, ki bi bilo oprto na monopol. Ako bi mogli ustanoviti deželni zavod,

pri katerem bi se moral vsak zavarovati, bi bilo stališče upravnega odseka in njegovega poročevalca vse drugačno, toda dandanes so razmere take, da deželni zbor kranjski nima pravice ustanoviti prisilne zavarovalnice sploh, še manj pa zavarovalnice z monopolom. Seveda je vlada v državnem zboru, ki je kompetenten rešiti to vprašanje, predložila nekov načrt, na katerega se sklicuje tudi deželni odbor, toda že sedaj opozarjam na to, da vlada ne stoji na stališču monopola, ampak da podpira prisilno zavarovanje le v tem oziru, da bi moral vsakdo biti zavarovan; to pa, bodisi pri deželni, bodisi pri kaki privatni zavarovalnici. V odseku se je tudi govorilo o monopotu, toda omeniti moram takoj, da se mi vidi, da bi se država pri današnjih razmerah nikdar ne mogla potezati za to, da bi se zavarovalstvo vzelo privatnim zavodom, potem pa napravil zavod z monopolom na korist posameznim deželam. Nekateri gospodje v odseku so bili sicer mnenja, da se to lahko izvrši, ako se hoče kaj takega ustanoviti; ni treba drugzega, nego da država le izreče, da je zavarovanje od danes naprej monopol. V resnici ima ta stvar vse drugačno lice, z monopolom ni smeti se tako igrati, kajti monopol je podoben nabasani puški, ki usmrti lahko tistega, ki se ž njo igra. Pri prisilnem zavarovanju pride v poštev toliko različnih interesov in toliko milijonov premoženja, ki bi obvisel takorekoč vzroke, ako se dekretira monopol; iz monopola bi mogla nastati prava revolucija, in ravno zaradi tega še dolgo ne bo prišlo do tega, da bi države dekretirale monopol za zavarovanje. Kar se tiče druge eventualitete, naj bi se prisilno zavarovanje izvršilo tako, da bi moral vsakdo biti zavarovan, bodisi pri deželni zavarovalnici, bodisi pri kakem privatnem zavodu, ta eventualiteta seveda tu ne pride v poštev, ker po postavi še ni dopuščena, a ta eventualiteta bi imela tudi posledico, da bi vsi oni slabi riziki, katerih privatne družbe nočejo sprejeti, prišle v roke deželi in bi potem deželno zavarovalnico popolnoma na nič spravili. To hoče vladni načrt zabraniti na ta način, da bi se pritegnili privatni zavodi deželi na pomoč. Toda o tem ne kaže danes dalje govoriti. Danes je položaj tak, da je, ako hočemo ustreči predlogu gospoda poslanca dr. Žitnika in tovarišev, mogoče misliti edino le na ustanovitev deželne zavarovalnice proti požarom, ki bi bila konkurenčni zavod nasproti že obstoječim privatnim zavarovalnicam. To je vprašanje, ki se mora rešiti, katerega pa visoka zbornica sama ne bo mogla rešiti kar tebi nič, meni nič, kajti tu treba preje natanko presoditi ves material, ki se je v tem oziru nabral. Samo po sebi pa je umevno, da se tako vprašanje ne more drugače rešiti, nego potom enquete, kateri naj se predloži ves material in zajedno zasliši strokovnjaško mnenje za in proti. Deželni odbor naglašja v svojem poročilu posebne uspehe, katere so dosegle deželne zavarovalnice na Tirolskem, Solnograškem in Zgornje Avstrijskem, ter nam pripoveduje, da so dosedaj jako dobro uspevale in delale dobre kupčije. V tem oziru se s poročilom deželnega odbora ne bom veliko bavil, vendar pa moram ome-

niti, da je to poročilo v jednom oziru napačno, v tem namreč, da pripoveduje, da so deželne zavarovalnice na Tirolskem, Solnograškem in Zgornje Avstrijskem ustanovljene na principu, da vračajo ne proporcionalno, ampak pravo škodo, ako je obsežena v zavarovalnem znesku. Jaz imam n. pr. poslopje, ki je vredno 2000 gld.; to poslopje zavarujem za 1000 gld., torej samo za polovico vrednosti. Če bi bil zavarovan po poročilu deželnega odbora pri zavarovalnici na Tirolskem, Solnograškem ali Zgornje Avstrijskem, bi dobil, ako mi zgorí polovica strehe, 500 gld., ker je ta svota obsežena v zavarovalni svoti 1000 gld., dočim mi plača privatna zavarovalnica proporcionalno škodo, to se pravi, privatna zavarovalnica se ne ozira na zavarovalni znesek, ampak na pravo vrednost objekta, ki znaša 2000 gld. Ker sem bil samo na polovico vrednosti objekta zavarovan, plača se mi 250 gld. Res je, da tako zavaruje tirolski deželni zavod, solnograški in zgornjeavstrijski pa ne. Od začetka sta plačevali zadnji dve zavarovalnici pravo škodo, potem pa sta prišli do prepričanja, da je absolutno nemogoče izhajati, ako ne dobé povratnega zavarovanja. Ker sta morali iskati povratnega zavarovanja, a se privatne zavarovalnice niso hotele ž njima podati v povratno zavarovalno pogodbo, sta morali spremeniti svoje statute; tirolska zavarovalnica pa je še vedno osnovana na podlagi, da plača celo škodo, ako je obsežena v zavarovanem znesku. In kaj se je potem zgodilo? Poročilo deželnega odbora slika razmere pri tirolski zavarovalnici, kakor da bi bile silovito lepe in ugodne, in vendar ta zavarovalnica do danes ni mogla dobiti zavodov, ki bi hoteli ž njo sklepati povratna zavarovanja. Vsled tega je — in to je važno, da se naglašja, — tirolska zavarovalnica v takem položaju, da se je bati največje krize. Da pa se mi ne bo očitalo, da pretiram, se sklicujem tu na dogodke, ki so se zadnje dni vršili v deželnem zboru tirolskem. Tam so se prepričali, da z deželno zavarovalnico na tisti podlagi, kakor si jo mislijo gospodje poslanec dr. Žitnik in tovariši, absolutno ni mogoče izhajati, in v dokaz te trditve si usojam samo na nekaj opozoriti. Tirolska deželna zavarovalnica ima rizik za 215 milijonov goldinarjev, kar je gotovo ogromna svota; pomislite pa, gospóda moja, da ima nasproti tem rizikom rezervnega zaklada samo okolu 300.000 gld.! To so številke, ki že same po sebi jasno govoré in govorili so o njih tudi na Tirolskem. Pred seboj imam poročilo profesorja Payr-a, ki je v deželnem zboru stavil predlog, da se mora zavarovalstvo na Tirolskem spremeniti, in ta predlog je bil soglasno sprejet. V dotičnem poročilu so razložene razmere, ki vladajo gledé deželne zavarovalnice na Tirolskem. Iz tega poročila razvidimo, da se je od l. 1890. pa do l. 1397. izgubilo od rezervnega zaklada 338.000 gld. (Klici: — Ruže: „Čujte!“), zraven te izgube pa, ki se razteza na dóbo šest let, je bila deželna zavarovalnica dolžna deželi meseca januarja 1898. l. še 214.000 gld., 35.000 gld. pa še posebej za zavarovalni oddelek za mobilije! Iz tega dejstva lahko pridemo do prepričanja, da je deželna

zavarovalnica nekaj takega, kar se ne dá ustanoviti kar tako tja v en dan, in da to lahko napravi veliko škode in velik prevrat v narodnem gospodarstvu. Da pa se ne bo morda mislilo, da je upravni odsek, oziroma njega poročevalec principijelen nasprotnik takemu zavodu, omenjam samo to, da je deželni zavod na Solnograškem, dasiravno ima povratno zavarovanje, l. 1395. izgubil 106.000 gld., iz česar se dá sklepati, da je tudi deželna zavarovalnica, ki je oprta na povratno zavarovanje, še vedno nekaj takega, kar lahko provzroči veliko škodo.

V drugem jemlje upravni odsek v vednost obširni material, katerega je pripravil deželni odbor, kakor tudi dopis vlade, iz katerega je razvidno, da je pripravljena pri reševanju tega vprašanja sodelovati. V vednost jemlje nadalje upravni odsek, kar mi je po njegovem naročilu še posebej s hvaležnostjo naglašati, tudi tisti material, katerega so nabrale naše občine. Iz poslednjega je razvidno, da sta od poslopij na Kranjskem že skoro dve tretjini zavarovani, in da le jedna tretjina ni še zavarovana, a to so prejkone tista poslopja, katera imenujejo zavarovalni tehniki slabe riske in vmes lastnine takih posestnikov, ki sploh nobene premije ne morejo plačati. Upravni odsek je izrazil željo, naj se ves ta material prenovi, storil pa je še korak naprej v tem smislu, da naj se v pretresanju vprašanja, ali je ustanoviti deželno zavarovalnico, kakor jo nasvetujejo gospodje posl. dr. Žitnik in tovariši, ali ne, sklicati anketo s strokovnjaki, v kateri bi bila zastopana tudi vlada, ako bi hotela, zastopan pa tudi tisti oddelek naše družbe, ki bi bil po deželni zavarovalnici najbolj zadet, namreč že sedaj obstoječe zasebne zavarovalnice. Ta predlog upravnega odseka se utemeljuje s tem, da so tudi v drugih kronovinah jednako postopali, n. pr. na Štajerskem, kjer je grof Wurmbrand se polastil tega vprašanja in je anketa prišla do uspešnega delovanja. Zategadelj mi je čast, v imenu upravnega odseka predlagati:

„Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da skliče anketo, obstoječo iz členov deželnega odbora, odposlanca visoke vlade, če se bo le-ta udeležiti hotela, potem s strokovnjakov, in posebno tudi iz dveh odposlancev zasebnih zavarovalnih društev; tej enketi je predložiti dosedaj že nabrani material; na podlagi tega materiala, posebno z ozirom na skušnje, katere imajo v Nemčiji, Švici, posebno na Bavarskem in Saksonske, dalje z vpoštevanjem skušenj, katere imajo na Zgornjem Avstrijskem, Solnograškem in Tirolskem — naj anketa izreče svojo sodbo o tem, je-li ustanoviti deželno zavarovalnico proti požaru v smislu predloga poslanca Žitnika in tovarišev.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Riechtenberg:

Der Herr Abgeordnete Dr. Žitnik hat das Wort.

Poslanec dr. Žitnik:

Visoki zbor! Ne mislim obširneje govoriti, vendar pa se čutim dolžnega, da kot predlagatelj predloga,

ki je v obravnavi, odgovorim na nekatere opazke gospoda poročevalca in sicer za svojo osebo, kakor tudi za gospode tovariše, ki so ob svojem času so podpisali moj predlog.

V prvi vrsti izrekam kot mož, ki vedno resnico govori, pod častno besedo, da do tistega časa, ko sem staval svoj predlog in tudi pozneje nikdar nisem imel pri tej stvari niti najmanjšega agitatoričnega namena. To prosim na znanje vzeti, da se mi ne bo vedno tukaj in drugod očitalo, da iščem agitacijo. Priznam, da se je l. 1896., ko sem hodil po raznih shodih, govorilo o različnih sklepih visoke zbornice, in naravnost tudi priznavam, da so se pri tem imenovala imena poslancev, in sicer vaše in naše stranke, ki so ali niso glasovali za ta ali oni predlog, n. pr. gledé zgradbe nove bolnice, toda gledé deželne zavarovalnice do tedaj nikdar nisem govoril, pač pa je istina, da je ta misel, in sicer vsled mnogih pritožeb gledé poslovanja privatnih zavarovalnic, izšla iz ljudstva samega. Želje so se mi privatno prijavile; končno je stvar dozorela, ker sem čital predloge, ki sta jih stavila v državnem zboru grof Wurmbrand in v češkem deželnem zboru dr. Vašaty, katerima se pač — vsaj kolikor jih jaz poznam — ne more očitati, da sta imela pri tem kake agitatorične namene, ali da sta iskala popularitete. In ravno tako tudi jaz, gospôda moja, takih namenov nimam in nisem imel; če se je pa kaj takega trdilo in zgodilo, temu nisem jaz kriv.

Torej jaz še enkrat konstatujem, da pri tem predlogu niti mene, niti stranke, kateri pripadam, niso vodili nikakoršni agitatorični nameni, pač pa so nas vodili oziri na korist ljudstva in oziri na finančno stanje naše dežele. Nisem sicer mislil, da bo deželna zavarovalnica kar hipoma rešila deželo iz vseh zadreg, vendar pa se mi ne sme šteti v zlo, ako sem z ozirom na silno naraščajoče potrebe naše mislil, da je naša dolžnost iskati virov za nove dohodke, kjerkoli bi se nam utegnili odpreti, in ako sem pri tem prišel ravno na polje zavarovalstva.

Pomislite, gospôda, kak krik se je zagnal svoje dni od vaše stranke, ko je šlo za to, da se vpelji lastna režija naklade na žganje, in vendar smo danes vsi veseli in hvaležni, da se je ta ideja uresničila. Ravno tako smo se neradi poprijeli naklade na pivo, ali potreba je bila tukaj; za pokritje pa nismo imeli drugega sredstva, ako nismo hoteli povišati naklad na direktne davke. Ker so pa hišni in zemljiški posestniki že tako preobloženi, torej smo prišli na naklado na pivo, in morebiti bomo to letos zopet ponovili.

Kar se torej tiče deželne zavarovalnice, mislil sem si, če tudi nisem pričakoval od nje Bog vé kakih dohodkov, da bo tudi nekaj tisočakov deželi prav prišlo. To je bil edini namen, ki me je vodil, in prosil bi pač enkrat za vselej, da se mi ta stvar več ne očita.

Gospod poročevalec je mimogredé omenil, da je utemeljevanje mojega predloga bilo nekako v protislovju s predlogom samim. Ne bom Vam čital dotičnega odstavka mojega utemeljevalnega govora, rečem pa, da sem takrat izrečno naglašal, da je sicer

moj ideal deželne zavarovalnice s prisilnostjo in monopolom, da se pa, ker bi bila taka zavarovalnica dandanes še nekaj nemogočega, omejim na konkurenčni zavod. Če sem torej naglašal koristi zavarovalnice s prisilnostjo in monopolom, ob enem pa povdarjal, da na ustanovitev takega zavoda ni misliti, dokler se v državnem zboru ne sklene prememba dotičnega zakona, mislim, da to ni bilo nikako protislovje, ako sem potem rekel, da si pa pomagajmo z zavarovalnico, kakoršna je ravno sedaj mogoča. Sicer je pa istina, kakor navaja tudi poročilo deželnega odbora, da je zadnja vladina predloga šla korak dalje in ker se za stvar, kakor je razvidno iz poročil o državnozbornskih obravnavah, zanimajo možje raznih strank in najrazličnejšega političnega prepričanja, mislim, da ni izključeno, da bo vendar enkrat prodrła ideja, ki je vsled skušenj, ki so jih napravili s privatnimi družbami, izšla iz ljudstva samega, ne pa od nas, namreč od naše stranke. Kar se tiče mene in ožjih mojih tovarišev, smatrali smo le kot našo dolžnost, da zagovarjamo želje in težnje ljudstva tam, kjer je mesto za to.

Da bi taka deželna zavarovalnica, kakoršne ustanovitev smo predlagali, imela pobirati le slabe riske, kakor je trdil gospod poročevalec, o tem jako dvomim. Mislim, da so naši ljudje brez razlike že toliko praktični in previdni, da se bodo raje zavarovali pri deželni zavarovalnici, kakor pa pri privatnih družbah, če bi tudi premije ne bile nižje; ako že ne iz drugega vzroka, pa vsaj zato, da ostane eventualni dobiček v deželi. Istina je, da sem čul od zastopnika neke privatne družbe, da se na deželi nikdo več noče zavarovati, ker ljudje mislijo, da bo v kratkem času dežela ustanovila svoj zavod. To je dokaz, da so kmetje za deželno zavarovalnico.

Dalje se je od strani gospoda poročevalca navajalo, da tirolska deželna zavarovalnica ni dobila povratnih zavarovanj pri privatnih zavarovalnicah. To je mogoče, ali, gospôda moja, kakšni so pa vzroki? Znano je, da so zasebne zavarovalnice proti deželnim zavodom, in s tem, da niso hotele prevzeti povratnih zavarovanj, hotele so ravno deželno zavarovalnico spraviti v zadrego. Tako se mi je vsaj pravilo in mislim, da je to tudi istina.

Dalje danes ne bom govoril — tudi prava prilika ni za to — in torej se hočem kot predlagatelj te stvari samo še zahvaliti častitemu gospodu poročevalcu v deželnem odboru, da je nabral toliko gradiva in se toliko trudil za to stvar. Ker sam priznavam, da potrebuje tako vprašanje zdrave podlage, ne upiram se predlogu, da se skliče enketa strokovnjakov, ki bo presodila vprašanje z raznih strani in da bo potem deželni odbor svoječasno — želel bi, že v prihodnjem zasedanju — mogel staviti visoki zbornici konkretne svoje predloge.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pichsternberg :

Der Herr Abgeordneter Povše hat das Wort.

Poslanec Povše :

Visoki zbor!

Tudi jaz bom kratek. Moj tovariš gospod predgovornik, ki je v prvi vrsti bil imenovan kot predlagatelj te misli, je že odgovarjal gospodu poročevalcu in odklanjal od sebe vsako očitiranje agitatoričnih namenov. Tudi meni, jaz mislim, da mi to ni treba povdarjati, se ne morejo očitati taki nameni, ampak dejanja in fakta naj govoré.

V državnem zboru, gospôda moja, niso konservativci tisti, ki se potegujejo za monopol, prisilnost in podeželjenje zavarovalstva sploh, ampak ker sem imel čast biti član zavarovalnega odseka v državnem zboru, naj mi bo dovoljeno, da navajam, da so to bili ravno možje iz nemškoliberalne stranke, ki so zahtevali od vlade, da se končno odloči za to, kar je že ponovljeno državni zbor zahteval.

Sicer pa stvar gledé deželne zavarovalnice ni tako nevarna in težavna, kakor jo je gospod referent naslikal. Ko je deželni odbor potom c. kr. deželne vlade v prvi vrsti vprašal visoko ministerstvo za mnenje o tej stvari, dobil je odpis, da ministerstvo z vso vnemo povdarja in priznava to namero deželnega zastopa kranjskega kot služečo v prospeh narodnega gospodarstva.

Odgovoriti moram tu na nekatere opazke gospoda referenta gledé uspehov deželne zavarovalnice tirolske in gorenjeavstrijske. Meni kot referentu v deželnem odboru ni bilo drugega na razpolaganje, kakor to, kar sta pisala deželni odbor tirolski in gorenjeavstrijski in kar se nahaja pri dotičnih aktih, katere ima gospod poročevalec dr. Tavčar, in sicer piše deželni odbor gorenjeavstrijski o tamošnji deželni zavarovalnici proti požaru, ki se je ustanovila l. 1811., v doslovnem prevodu sledeče: „Vzlic gotovo veliki konkurenci drugih akcijskih zavarovalnih društev, katera na Zgornje Avstrijskem skozi dvajset let nenavadno delujejo ter na stotine stalnih agentov prehodi to deželo in vzlic temu, da je v deželi mnogo majhnih kmetjskih zavarovalnic, vendar zgornjeavstrijska zavarovalnica vedno bolj napreduje.“

Ravno taka je stvar gledé tirolskih deželnih zavarovalnic. Tu piše deželni odbor: „Tirolske zavarovalnice ves čas svojega obstanka še niso zahtevale nobene podpore iz deželnih sredstev...“ in to je najvažnejše, gospôda moja, kajti ako bi deželni fond bil imel kaj zakladati deželni zavarovalnici v pokritje kakih izgub, šele tedaj bila bi opravičena bojazen gospoda referenta in njegov strah — „...ampak so vedno same mogle izplačevati vso tekom leta po požarih napravljeno škodo.“ To, gospôda moja, je glavna reč, kajti tudi jaz nikdar ne bi bil za to, da bi se deželna zavarovalnica, ako bi slučajno v tem ali onem letu imela izgubo, iz deželnih sredstev zakladati morala. Sicer pa opozarjam na to, da tudi privatne družbe nimajo zmirom enako ugodnih letin, ampak da imajo tudi one bolj ali manj ugodna leta. Dokaz za to imate v izkazu, podanem v poročilu deželnega odbora o požarnih nezgodah na Kranjskem, katerega je deželni odbor dobil od vlade oziroma od

zavarovalnega urada pri visokem ministerstvu za notranje stvari, iz katerega je razvidno, da so l. 1880. znašale na Kranjskem škode, učinjene po požarih, 467.826 gld., dočim so leta 1889. znašale samo 168.000 gld. Leta 1882. potem znašale so te škode ogromno svoto 623.000 gld., l. 1895. pa le 197.000 gld.

Jaz seveda nisem strokovnjak in o zavarovanstvu nisem poučen, ampak to vem, da imajo tudi privatne zavarovalnice jako neugodne letine, ko treba pritegniti rezervni zaklad, kar se pa popravi s tem, da tem slabim letinam zopet sledijo boljše in se potem škoda poravnava.

To sem hotel povedati v svoje opravičenje in v dokaz, da stvar ni tako nevarna, in ker je material tukaj podan — častiti gospodje poslanci so ga gotovo študirali — more si vsak sam napraviti svojo sodbo. Drugega namena jaz kot poročevalec v deželnem odboru nisem imel, kakor podati visoki zbornici kolikor mogoče podatkov, posebno kataster poslopij, katerega sestavo so županstva zares s požrtvovalnim delom omogočila. Delo bo morda vsaj enketi dobro služilo in ako visoka zbornica sklene, da se ima ta enketa sklicati, bo deželni odbor skrbel, da se bo iz podatkov županstev. izračunilo tudi, koliko hiš je na Kranjskem mehko in koliko trdo kritih. Iz tega bo mogoče tudi gledé nevarnostnih razmer dati enketi vse potrebno gradivo, in s tem sklepam.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pechtenberg :

Wünscht noch jemand das Wort zu ergreifen ?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Somit hat der Herr Berichterstatter das Wort.

Poročevalec dr. Tavčar.

Dovoljeno mi bodi, da kolikor mogoče na kratko odgovorjam gospodoma predgovornikoma.

Gospod poslanec dr. Žitnik je s častno besedo zanikal vsak agitatoričen namen gledé te stvari (Poslanec dr. Žitnik : — Abgeordneter Dr. Žitnik : „za naprej ne!“); tudi za nazaj prav za prav ne bi bili smeli dati častne besede, če ste vestni.

Sicer pa jaz nisem trdil, da je ravno on agitiral z deželno zavarovalnico, akoravno se spominjam, da je na več shodih o tej stvari govoril, temveč jaz sem samo splošno svaril, da naj se taka vprašanja ne rabijo kot agitatorična sredstva. Da je pa gospod poslanec dr. Žitnik in stranka njegova s to stvarjo res malo agitirala, to bi mi lahko potrdil on sam, če se dobro nekoliko nazaj spominja in to lahko potrdi tudi prijatelj Božič gledé zadnje volitve na Vipavskem. Jaz pa pravim, da je nevarno pri takih vprašanjih postavljati se na strankarsko stališče, in od tega prepričanja me tudi častna beseda gospoda dra. Žitnika ni odvedla. Da je pa gospod dr. Žitnik tudi pri svojem utemeljevalnem govoru imel nekoliko agitatoričnega namena, sodite pa lahko, gospodje, ako

prečitata dotični njegov govor. V tistem govoru je namreč gospod dr. Žitnik omenil, da gre vsled privatnih zavarovalnic na leto okrog 100.000 gld. iz dežele, potem pa je nekako ironično pristavil : „Ali ni škoda te velikanske svote in ali bi ne bilo bolje, da ostane v deželi, celo če bi se imela za gledališče porabiti?“ Iz teh besed njegovih pa sklepam, da je takrat vendarle moral imeti tudi nekoliko agitatoričnega namena, kajti kako bi bil sicer to stvar spravil v zvezo z gledališčem, o katerem se pa gotovo ve, da je spadalo med agitatorična sredstva, katera so bila na „Plattformi“ njegove stranke.

Kar se tiče daljnih njegovih opazek, izprevideti je bilo, da on — ne rečem, da ni veliko mislil o stvari in da je ne razume — ampak da ne stoji na pravem stališču. Ako hočete napraviti res blagotvorno deželno zavarovalnico, potem je pred vsem jedno gotovo, da se namreč ne smete postaviti na stališče, kakor da naj bi bil ta zavod nekaka molzna krava za deželo.

Vsako državno - socijalistična nakamba stoji vendar na tem stališču, da dežele, oziroma tudi drugi javni organi, ne smejo imeti nobenega dobička od svojih zavarovalnih zavodov, da pride ljudstvo zares do prepričanja, kako dobrodelno je zavarovanje. Sicer pa mislim, da bi bila to tudi slaba špekulacija, če bi se mislilo, da bo deželna zavarovalnica poslovala, Bog ve, s kolikim dobičkom, o čemer se prepričamo, ako pogledamo, kako beraške rezervne zaklade so si dosedaj nabrali deželni zavarovalni zavodi Tirolski, Gorenje Avstrijski in Solnograški. Potem pa gospoda predgovornika dr. Žitnik in Povše pozabita še na nekaj, namreč da Gorenja Avstrijska deželna zavarovalnica obstoji že od leta 1811., Tirolska pa od leta 1825., in da je poslovanje tako starih zavarovalnic vendar popolnoma drugačno kakor pa poslovanje čisto novega zavoda. Pa če je celo Tirolska zavarovalnica, ki obstoji od l. 1811. in ki je enkrat že imela rezervnega zaklada 800.000 gld., sedaj izgubila ogromni del rezervnega zaklada, potem je to pač dokaz, da se deželna zavarovalnica ne dá napraviti na taki podlagi, da bi, kakor naklada na pivo, deželi služila kot vir dohodkov.

V neki drugi stvari me je gospod predgovornik napačno razumel. Jaz nisem rekel, da bi deželna zavarovalnica, če bi jo ustanovili, morala prevzeti vse slabe riske. Tega jaz nisem rekel, ampak rekel sem, da bi pri prisilnem zavarovanju deželni zavarovalnici bile odkazane tudi vse slabe riske.

Ako se napravi deželna zavarovalnica kot konkurenčni zavod, je čisto gotovo, da bodo kmetje, če se bo le nekoliko agitiralo, odstopali od obstoječih privatnih zavarovalnic in pristopali k deželni zavarovalnici; ali na drugi strani pa se ne sme prezreti, da se bo deželna zavarovalnica morala podati v konkurenčni boj. Gotovo je, da že tako deželna zavarovalnica ne bi mogla izhajati z manjšimi premijami, kakor jih imajo privatne družbe, gotovo pa je tudi, da v konkurenčnem boju dežela premij ne bo smela znižati, dočim pa privatne družbe, katere imajo veliko bolj razširjeno polje svojega delovanja, čisto

lahko za nekaj let tudi z izgubo delujejo, in jaz bi ravno gledé na razmere Tirolske deželne zavarovalnice, katera je leta 1896. izgubila v enem letu celih 200.000 gld., priporočal, naj gospodje dobro premislijo, ali bi bilo deželni zavarovalnici mogoče spustiti se v tak konkurenčni boj ter ga nadaljevati morda celo vrsto let.

Gospod poslanec Povše se je sicer skliceval na neka dejanja in fakta — na katera, ne vem — ampak tudi on me ni mogel prepričati, da deželna zavarovalnica ni bila agitatorično sredstvo njegove stranke, kakor so jej agitatorična sredstva konsumna društva in druge take stvari. Sicer je pa tudi on gledé Tirolske in Gorenje Avstrijske deželne zavarovalnice prezrl tisto, kar je prezrl gospod poslanec dr. Žitnik, to je, da ti zavodi obstojé že dolgo vrsto let, in da so razmere gledé obstanka takih zavodov čisto drugačne, kakor pa bi bile pri naši deželni zavarovalnici. On je nekako zmagonosno rekel, da Tirolska, Solnograška in Gorenje Avstrijska dežela še nikdar niso imele kaj doplačati za svoje zavarovalnice. Seveda niso nič doplačale, ampak meni se zdi, da gospod poslanec Povše prav za prav nima pravega pojma o tem, na kaki podlagi so ustanovljeni ti zavodi. Te zavarovalnice so ustanovljene na podlagi vzajemnosti, in torej je mogoče in čisto umevno, da dežela ni nič izgubila, če tudi zavarovalnica s predpisano premijo ni izhajala, ampak zavarovanci so doplačevali, in tako se je na Gorenje Avstrijskem in na Tirolskem marsikatero leto pripetilo, da so doplačila znašala po 100% od prvotne premije, in kaj je bilo nasledek? Da je kmet prišel do prepričanja, da ga dežela dere. Le berite poročilo Gorenje Avstrijskega deželnega odbora, saj ga imate v aktih. In tako je prišlo, da je odstop zavarovancev od leta do leta postajal izdatnejši. Zategadelj ne gre, sklicevati se na to, da dežela ni nič doplačala. Dežela seveda ne, pač pa je moral plačati kmeti in sicer v taki meri, da se mu je deželna zavarovalnica naposled morala pristuditi.

V takih vprašanjih se torej ne sme s splošnimi frazami okrog metati, ampak razmotrivati se morajo iz zdravega stališča, in da se bo to zgodilo, priporočam, da se bo stvar predložila posebni enketi strokovnjakov, da nam bo na podlagi vspehov njenega posvetovanja mogoče priti do pojmov, da bomo videli, kdo pri tej stvari kaj riskira in koliko.

Poslanec Povše:

Prosim besede za faktični popravek!

Gospodu referentu, ki mi je očital, da sem se zmagonosno skliceval na vspehe Tirolske deželne zavarovalnice, navajam iz poročila Tirolskega deželnega odbora, katerega original ima on v rokah, sledeči odstavek:

„Vzlic temu, da vedno nastajajo nova zasebna zavarovalna društva, ki tudi na Tirolskem konkurenco delajo, vendar obe deželni zavarovalnici proti požaru dobro napredujeta ter dobivata nove

naročnike itd. tako da se je število zavarovanj za poslopja in istotako posojilni zaklad tega zavoda četvero pomnožil.“ (Poslanec dr. Žitnik: — Abgeordneter Dr. Žitnik: „Čujte!“ — Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Berite zadnje poročilo!“) Prosim, tako se glasi poročilo deželnega odbora Tirolskega leta 1897. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Zadnje poročilo je pa iz leta 1898!“)

Tega poročila pa nisem imel, ko sem poročilo sestavil.

Torej to, kar sem navedel, je avtentično in faktično in jaz odločno protestujem proti temu, da bi se mi očitalo, da sem zlorabljal to stvar v agitatorične namene, ampak to, kar sem storil, sem storil iz prepričanja, po prepričanju pa sem že kot mož moral ravnati. Da se pa tu ne ravna za nobeno agitatorično sredstvo, dokazuje faktum, da je dné 16. septembra lanskega leta vseslovenski shod, na katerem je bila zbrana vsa inteligenca in cvet slovenskega naroda, soglasno odobril ustanovitev deželne zavarovalnice kot služečo v prosep našem narodnemu gospodarstvu.

Poslanec Hribar:

Prosim tudi jaz besede za faktični popravek!

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pichthenberg:

Der Herr Abgeordnete Hribar hat das Wort zu einer factischen Berichtigung.

Poslanec Hribar:

Častiti tovariš gospod poročevalec upravnega odseka je prezrl neko trditev gosp. poslanca dr. Žitnika, katero popraviti se torej jaz čutim dolžnega. Seveda gospodu poročevalcu to ni zameriti, ker je on celo stvar pojasnoval jedino le s strokovnjaškega stališča, in da se je pri tem res pokazal takega strokovnjaka, kakor morebiti ni kmalu najti osebe, ki se je dolgo vrsto let z zavarovalstvom samim pečala, to spričevalo mu mora podati pač vsakdo izmed nas. Prezrl je pa pri tem neko opazko gospoda poslanca dr. Žitnika, katero bom torej jaz popravil.

Gospod poslanec dr. Žitnik je rekel, da on vedno govori resnico; ali v tistem hipu, ko je te besede izpregovoril, bil sem mu na sledu neresnici. On je zatrjeval, da se je svoje dni od naše strani — bil je tu obrnjen proti sredi zbornice — zagnal velik krik proti nakladi na žganje. Jaz moram proti taki neresnici, proti trditvi, ki resnici bije v obraz, kar najodločneje protestovati in konstatujem, da stranka, ki sedi v središču te zbornice, ni bila nikdar proti nakladi na žganje, temveč da smo mi vedno zagovarjali to naklado z narodno-gospodarskega stališča, s stališča blagra našega naroda, katerega smo hoteli obvarovati žganjepitja, in pa s stališča deželnih financ, in ako kdo pregleda vse stenografične zapis-

nike, prepričal se bo o tem, da naša stranka nikdar in nikoli ni bila proti nakladi na žganje.

Poslanec dr. Žitnik:

Priznavam, da se poprej nisem prav izrazil in rad popravljam dotične svoje besede. Jaz namreč nisem hotel reči, da je bila stranka, kateri pripada gospod poslanec Hribar, proti nakladi na žganje, marveč da je bila proti lastni režiji, in to je tudi res.

Poslanec Hribar:

Tudi to je neresnična trditev, ker gospod poslanec dr. Žitnik nikdar ne bo zasledil v stenografskih zapisnikih, da bi se bil kdo iz naše stranke kdaj izrekel proti temu, da se pobira naklada na žganje v lastni režiji (Poslanec dr. Žitnik: — Abgeordneter Dr. Žitnik: „V tajni seji!“), temveč stvar je ta, da so se v tajni seji sicer res izražali nekateri pomisleki, da smo pa končno — to konstatujem — vsi glasovali za lastno režijo.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pichthenberg:

Wir schreiten zur Abstimmung und ich ersuche diejenigen Herren, die dem Antrage des Verwaltungsausschusses, betreffend die Errichtung einer Landes-Brand-schaden-Versicherungsanstalt zustimmen wollen, sich zu erheben

(Obvelja. — Angenommen.)

Er ist angenommen.

Poročevalec dr. Tavčar:

Poročilo deželnega odbora gledé ustanovitve deželne zavarovalnice proti toči je kratko, in kratko bo torej tudi poročilo upravnega odseka o tej stvari. Skušnje nas učé, da privatne družbe, ki se pečajo s to zavarovalno stroko, dosedaj niso mogle plodonosno delovati, in torej je absolutno nemogoče misliti, da bi deželna zavarovalnica mogla doseči boljših uspehov.

Predlagam v imenu upravnega odseka:

„II. Poročilo deželnega odbora o zavarovanju proti toči sprejme se v vednost.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pichthenberg:

Wünscht jemand von den Herren zu diesem Antrage das Wort zu ergreifen?

(Niče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Dies ist nicht der Fall, und ich ersuche daher diejenigen Herren, die mit dem Antrage einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Poročevalec dr. Tavčar:

Kar se tiče zavarovanja živine, je to vprašanje istotako težavno, kakor vsa zavarovanja, o katerih smo dosedaj tukaj govorili. To zavarovanje je v Avstriji na taki stopinji, da se prav za prav niti o eksperimentih govoriti ne more. Resnica je sicer, da je na Nemškem nekoliko bolj v cvetu, kakor pri nas, ali tudi tam strokovnjaki trdé, da vprašanje še ni dozorelo, in da se dandanes še nikakor ne more reči, ali je to zavarovanje tako, da se bo dalo res trajno vzdrževati ali ne. Nastalo je to zavarovanje iz prav malih družbic, in sicer najprej v veliki vojvodini Badenski. Posamezne vasi so se združile v nekako zadrugo, ki je imela namen, da je v slučajih živinskih boleznij dotične škode poravnala iz sredstev, s katerimi je razpolagala celota. Potem se je državnica polastila te stvari, in je spravila tiste male družbice pod krilo deželne ali državne zavarovalnice, ki sedaj že nekaj časa posluje, pa tudi jako hira in peša. Vzlic temu je vlada bavarska še lani nastopila ravno isto pot, kakor prej vlada na Badenskem, in je tudi vse tiste male družbice, kar jih je bilo na Bavarskem, združila v nekaj državni zavod, h kateremu država donša nekaj sredstev. Čital sem o tej stvari strokovne liste, in sodba dotičnih pisateljev je šla na to, da se dandanes še ne more reči, ali se bo s tem poskusom na Bavarskem dalo kaj uspešnega doseči ali ne. Stvar je jako težavna, težavna zaradi tega, ker pred vsem še ni rešeno vprašanje, kako določiti premije, namreč ali se naj plačujejo ne gledé na posamezni komad, ali pa tako, da se dotični znesek plača od vsakega živinčeta. To je eno vprašanje. Drugo prepirno vprašanje, in to je največje važnosti, pa je, kako naj se pri tem zavarovanju prepreči sleparstvo. Slepari se namreč pri tej stvari jako lahko. V tem oziru se je napravilo že veliko poskusov, ne da bi se bilo prišlo do popolne varnosti. Najnovejši poskus je neka marka. Vsakemu zavarovanemu živinčetu se namreč v uho vtakne neka pušica, katero vsak lahko da v uho, ki se pa prelomi, ako se iz ušesa sname. To je jeden teh poskusov; ne vem, ali ima popolen uspeh ali ne, gotovo pa je, da se je zavarovalnici silno težko ubraniti sleparstva. Pri nas v Avstriji bi bila stvar na vsak način še težavnejša kakor na Nemškem, zategadelj, ker obstoji država iz dveh delov, in je brezdvomno, da bi se vspehi le tedaj dali doseči, ako bi se stvar na enak način izpeljala v obeh državnih polovicah. Na tem polju bi se pa seveda pokazale razne težkoče, o katerih mi menda tukaj ni treba govoriti. Istotako gotovo je, da bi se najmanje uspešno dalo izvršiti tako zavarovanje samo v eni kronovini, dasiravno je res, da na Vorarlberskem že posluje neka taka zavarovalnica, o kateri pa ne vem nič natančnejšega in nimam nobenih avtentičnih poročil. Posebno dobro se pa stvar menda tudi ne obnaša. Stvar je namreč ta. Če bi mi samo na Kranjskem vpeljali tako zavarovanje proti živinskim boleznim, je čisto gotovo, da je v par letih zavarovalnica na tleh. Nekaj ena-

kega so ustanovili na Moravskem; pa komaj poldrugo leto pozneje se je reč zopet opustila, in to je zopet čisto naravno. Recimo, da imamo pri nas tako zavarovalnico; potem bo, in tega si ne smete prikrievati, kronovina Kranjska nekaj, kamor se bo silila in spravila vsa slaba živina iz cele države; škode bodo pa take, da jih deželna zavarovalnica nikakor ne bo mogla zmagati. Ako torej država sama stvari ne vzame v roko, tako da se za deželno zakonodajstvo ne dobi okvira v državnem zakonu, in če se je država ne polasti na ta način, da bi se, kakor na Badenskem in Bavarskem, deželne zavarovalnice podpirale iz državnih sredstev, potem je že danes popolnoma izključeno, da bi deželi Kranjski kazalo ustanoviti tak zavod. Ker je pa vlada v državnem zboru obljubila, da bo nekaj storila v tem oziru, mislil je upravni odsek, da ne more nič družega storiti, kakor pridružiti se resoluciji, katero podaja deželni odbor v svojem poročilu. In zategadelj predlagam v njegovem imenu, da izvoli visoka zbornica pritrditi nastopni resoluciji:

„III. Visoki deželni zbor pripozna velik pomen zavarovanja živine za uspešen razvoj te prevažne narodne imovine, ki reprezentuje v državi skoraj eno milijardo vrednosti ter pričakuje, da bo visoka c. kr. vlada čimpreje dognala svoje študije in načrte zakonov gledé zavarovanja živine, katere je obljubila povodom odgovora interpelacije (poslancev Richterja in tovarišev) leta 1894., in po katerih bodo dana splošna načela za zavarovanje živine, da bodo posamezne kronovine po istih uredile in samostojno izvrševale zavarovanje, pri čemer pa bodo v državni zvezi, ki se ob enem ustanovi, mogle najti svoje povratno zavarovanje.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pichthenberg:

Wünscht jemand der Herren das Wort zu ergreifen?

Der Herr Abgeordnete Lenarčič hat das Wort.

Poslanec Lenarčič:

Visoka zbornica! S predstoječim vprašanjem gledé živinske zavarovalnice je spojeno tudi vprašanje zdravljenja živine po deželi. Visoka zbornica se je že dostikrat bavila s tem vprašanjem, zadnjič lanskega leta, in določila je tudi znesek 900 gld. v ta namen, da se dajejo subvencije živinozdravnikom, ki se nastanijo po deželi. Potreba živinozdravniške pomoči na deželi je jako velika, kajti redki so oni kraji, kjer bi v slučaju živinske bolezni mogel prihiteti na pomoč večšak živinozdravnik in rešiti kmetu velike izgube na živini. Res se nahajajo po deželi mazači, ki nekako opravljajo živinozdravniški posel, nekateri z dobrim, nekateri s slabšim uspehom, večina le s slabim uspehom; med tem ko je kmetovalec prisiljen, tudi takim ljudem plačati za njih po-

moč. Vsled tega so sosedne dežele tudi že uvidile, da je potrebno, da se uredi živinozdravniški posel. Tako je na Štajerskem že nameščenih nekaj živinozdravnikov in sicer deset. Ti imajo poleg privatne prakse tudi opravljati še drugi posel, ki je z živinozdravniško pomočjo tesno spojen. Tak posel je na pr., da podpirajo razne kmetijske podružnice s svojim svetom gledé povzdige živinoreje. Ker živinozdravniki mnogo občujejo s kmetovalci, imajo torej tudi priliko, da jim morejo primerne svete dajati. Taki živinozdravniki porablajo se tudi za sodelovanje pri živinskih razstavah in eventualno tudi pri premo- vanjih. Lahko bi se porabljali tudi pri licencovanjih, Ti deželni živinozdravniki imajo tudi gledé mesogledstva nadzorstvo izvrševati — nekateri opravljajo mesogledstvo tudi sami — dalje imajo nadzorovati živinske semnje in sploh velike združitve prehajalne živine. Živinozdravniki imajo priliko, proučevati klimatične razmere, krmljenje, pašnike, kjer se živina prereja in torej jim je tudi prilika dana, da opozorujejo kmetovalce na razne nedostatke, katere v vseh teh ozirih opazijo. Deželni zdravniki tudi sodelujejo z drugimi državnimi organi pri zatiranju živinskih kužnih bolezni, zlasti živinske kuge.

Ves ta posel je torej jako važen in ker se mi zdi, da se je potreba ureditve živinozdravniške službe tudi v naši deželi pokazala, usojam si steviti nastopno resolucijo:

„Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da študira vprašanje sistemiziranja deželnih živinozdravnikov po zgledu sosedne Štajerske dežele, da v prihodnjem zasedanju o tem poroča ter stavi primerne nasvete.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pichthenberg:

Ich ersuche die Herren, welche den Antrag des Herrn Abgeordneten Lenarčič unterstützen wollen, sich zu erheben.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Der Antrag ist genügend unterstützt und steht daher in der Debatte.

Wünscht noch jemand das Wort zu ergreifen? Der Herr Abgeordnete Povše hat das Wort.

Poslanec Povše:

Visoki zbor!

Predlog gospoda predgovornika, ako se bo odobril, bo zopet prišel v deželni odbor v poslovanje. Bodi mi torej dovoljeno, da se ne bo zopet reklo, da deželni odbor ni vsega storil, kar je bilo v njegovih močih, da opozorim visoko zbornico, da če bi se deželni živinozdravniki nastavili samo v tistih

sodnih okrajih, kjer še niso nameščeni državni živinozdravniki, torej v kakih 20 okrajih, in ako bi se jim imelo dati samo po 600 gld. plače. kajti za manjšo plačo jih ne bo dobiti, da bi stroški že znašali kakih 10.000—12.000 gld. To je pa že trošek, ki bi občutno obtežil deželne finance. Priporočal bi torej, da se sedaj že v finančnem odseku vpliva na to, da se tista svota 900 gld., namenjena za subvencije za živinozdravnike, ki se v deželi naselijo, katero je dosedaj deželni odbor navadno porabil za podporo živinozdravnikov za Idrijo, Mokronog in Metliko, primerno poviša, da bi potem deželni odbor tudi drugim okrajem mogel ustreči, da bi se s sodelovanjem občin dotičnim živinozdravnikom mogle dajati višje subvencije. Dejansko je že tako sodelovanje v Idriji, kjer mesto, država in dežela prispevajo k živinozdravnikovi plači, znašajoči 900 gld. Tako se bodo tudi kraji in občine našli, ki bodo hoteli prispevati, da bodo imeli res večje stalne živinozdravnike, ne pa samo prehajalnih. Spominjam le na to, da je deželni odbor lanskega leta dva živinozdravnika namestil, ki sta pa oba v enem letu zopet iz dežele odšla. Prosil bi torej, da bi gospodje na to vplivali v finančnem odseku, da se tista svota 900 gld. zviša, in s tem omogoči, da bodo vsaj v tistih krajih, ki živinozdravnika najbolj potrebujejo, kakor n. pr. v Beli Krajini, kjer je Metlika že sklenila prispevati, dobili živinozdravniki nekoliko višje remuneracije, da bodo v deželi ostali.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pichthenberg :

Wünscht noch jemand der Herren zu sprechen?

Der Herr Abgeordnete kais. Rath Murnik hat das Wort.

Poslanec ces. svetnik Murnik :

Visoki zbor!

S svojega stališča prav toplo pozdravljam navset gospoda poslanca Lenarčiča in sem za svojo osebo tega mnenja, da se bo omogočilo, dobiti stalne živinozdravnike le, ako bi se sprejel predlog gospoda poslanca Lenarčiča, zakaj ako se enemu ali drugemu živinozdravniku dá le nekaka mala podpora in ako bi se tudi ta mala, navadno 200 gld. znašajoča podpora za nekoliko povišala, nikakor ni misliti, da bi se živinozdravniki s tem tako zadovoljili, da bi stalno hoteli ostati na tistem mestu, katero so samo v zadregi in da sploh dobé kako službo, sprejeli. To nam kaže skušnjava zadnjega leta, ko se je nek mlad živinozdravnik nastanil v Mokronogu, potem pa, ko je dobil stalno službo na Štajerskem, je takoj tja odšel. Istotako se nam bo tudi v prihodnje godilo. Govorilo se je že, da bi bilo na pr. za Vrhniko ali za Metliko umestno, dobiti kakega živinozdravnika, pa če se bo to res posrečilo, se bo dotični strokovnjak, brž ko bo kje drugod razpisana kaka stalna služba, zvezana z penžijo, zanjo potru-

dil, kajti to je namen vseh naših rojakov, ki se šolajo na živinozdravnišnici na Dunaju in tako pride, da hodijo naši živinozdravniki vsi, kakor hitro dobé kako stalno službo, ali v Dalmacijo, ali v Bosno, na Štajarsko, Hrvatsko itd.

Z ozirom na to, ker mislim, da je deželi pomagano le s stalnimi živinozdravniki, priporočam toplo, da se sprejme predlog gospoda poslanca Lenarčiča, istotako pa mislim, da bi bilo začasno vsaj tudi nekoliko pomagano, ako bi se dotična svota 900 gld., ki je postavljena v deželni proračun za subvencije za živinozdravnike, nekoliko pomnožila, ker bo s tem vendar nekaj pomagano živinozdravnikom, ki bi se hoteli nastaniti v tem ali onem kraju naše dežele. Pomisliti je, da dotičnega živinozdravnika delokrog obseza celi sodnijski okraj in od posameznih občin, ki so večinoma itak s troški preobložene, se ne more zahtevati, da bi prispevale precejšnje svote. Dobi tedaj provizoričen živinozdravnik le deželno podporo in pa ono od občine, v kateri se nastani. Celi znesek tedaj ne more biti visok. Torej jaz še enkrat priporočam, da se sprejme nasvet gospoda poslanca Lenarčiča, ob enem pa priporočam tudi, da bi se v finančnem odseku nekoliko povišala tista svota 900 gld., ki je namenjena za remuneracije živinozdravnikom.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pichthenberg :

Wünscht noch jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Der Herr Berichterstatter?

Poročevalec dr. Tavčar :

Vprašanje, katero je sprožil častiti gospod tovariš Lenarčič, je v zvezi z zavarovanjem živine, kajti ako se bo hotelo na tem polju kaj uspešnega vršiti, je gotovo, da se bodo morale veterinarske razmere v naši deželi korenito spremeniti. Zategadelj jaz za svojo osebo nisem proti predlogu gospoda poslanca Lenarčiča, dasiravno se v imenu odsekovem ne morem izreči o njem. Ako bi res prišlo do tega, da ustanovimo deželno živinsko zavarovalnico, imeli bi živinozdravniki prevzeti nekako kontrolo, da se kolikor mogoče zavarujemo proti slepariji, kajti mnenje, da se zavarovanci sami med seboj kontrolirajo, prav za prav ni istinito. V tem oziru je drugače poučen deželni zbor Tirolski. V dotičnem poročilu — to sem prej pozabil omeniti — se naglašá sledeče:

„Machtlos sind wir aber gegen den zündenden Bligstrahl, der im Jahre 1897 das Dorf Schabsch zerstörte, gegen die Brandleger, deren Zahl sich unheimlich mehrt, gegen strafwürdige Unvorsichtigkeit u. s. w.“

Torej pri takih zavodih je treba stroge kontrole, ker ljudstvo živi v veri, češ, kaj mi škoduje, če pogorim ali če živino zastrupim, vsaj bo dežela plačala. Ako bi torej hoteli v naši deželi vpeljati zavarovanje

živine, je gotovo, da bi bilo treba reorganizirati najprej oziroma z nova ustanoviti živinozdravniško tlužbo.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Riechtenberg:

Ich bitte nun zur Abstimmung zu schreiten.

Ich bitte die Herren, die dem Antrage des Verwaltungsausschusses zustimmen wollen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Angenommen.

Weiters liegt vor die Resolution des Herrn Abgeordneten Lenarčič.

Ich ersuche die Herren, die derselben zustimmen wollen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Angenommen. Hiemit ist der Gegenstand erledigt.

Wir gelangen zu Punkt:

12. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji mlekarske zadruge v Košani za podporo za napravo oprave

12. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Milchgenossenschaft in Košana um Subvention behufs Anschaffung der Einrichtung.

Berichterstatter Graf Karbo:

Im Jahre 1896 wurde beschlossen, in Košana eine Molkereigenossenschaft zu gründen, dieselbe wurde auch bereits in demselben Jahre amtlich registriert. Da sie jedoch ohne Mittel war, mußte sie 550 fl. aufnehmen und konnte erst am 1. September 1897 mit ihren Arbeiten beginnen.

Nun zeigt sich aber, daß sie auch mit den Geräthen, welche sie gegenwärtig besitzt, gute, marktfähige Ware nicht erzeugen kann. Vor allem erscheint es nothwendig, einen Separator und einen Milchkühlapparat anzuschaffen. Nachdem jedoch die Genossenschaft, wie ich vorhin bemerkte, gänzlich mittellos ist und bereits eine Schuld von 550 fl. contrahirt hat, welche sie verzinsen muß, so ist sie nicht in der Lage, etwas Weiteres vorzunehmen, und wendet sich an den hohen Landtag um Unterstützung.

Wir haben bereits heuer und auch im vergangenen Jahre ähnliche Gesuche gehabt, und ich war bereits damals in der Lage, im Namen des Verwaltungsausschusses die Geneigtheit desselben auszusprechen, solche Unternehmungen zu unterstützen, welcher Ansicht auch der Landtag durch Annahme der diesbezüglichen Anträge Ausdruck gegeben hat.

Ein gleiches Vorgehen glaube ich im Namen des Verwaltungsausschusses auch im vorliegenden Falle em-

pfehlen zu können. Nachdem jedoch in dem Gesuche nicht angeführt wird, wie groß die Mitgliederzahl der Genossenschaft ist, welche Statuten und welchen Wirkungsbereich sie hat, so erscheint es jedenfalls nothwendig, daß sich der Landesauschuß hierüber erst eingehend informiert und dann je nach dem Resultate ein Darlehen bewilligt. Aus diesen Gründen habe ich im Namen des Verwaltungsausschusses folgenden Antrag zu stellen.

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

Der Landesauschuß wird ermächtigt, der Molkereigenossenschaft Košana nach eingeholten Informationen über die Statuten, die Mitgliederzahl, den Wirkungsbereich und die Creditfähigkeit der Genossenschaft derselben ein Darlehen im Höchstbetrage bis 500 fl. zu gewähren, welches vom 1. Jänner 1900 an in fünf gleichen Jahresraten, im Falle der Auflösung derselben aber sogleich mit dem ganzen respectiven dem Restbetrage rückzuzahlen ist.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Riechtenberg:

Wünscht jemand von den Herren zu diesem Antrage das Wort zu ergreifen?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Dies ist nicht der Fall; ich ersuche diejenigen Herren, welche mit dem Antrage einverstanden sind, sitzen zu bleiben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Punkt:

13. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva v Slavini za napravo novega vodnjaka v Orehku.

13. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, über die Petition des Gemeindeamtes in Slavina um Errichtung eines neuen Brunnens in Rujsdorf.

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! Županstvo občine Slavine na Pivki prosi, da bi visoki zbor naročil deželnemu odboru, da bi že izvršil in vse potrebno ukrenil v napravo drugega vodnjaka v vasi Orehek. Visoki zbornici je znano iz dosedanjih obravnav, ko je dotično županstvo podalo prošnjo za podporo v namen dobave pitne vode, na kateri je vas Orehek trpela veliko pomanjkanje, da se je najprej mislilo napraviti poseben vodovod. Toda pokazalo se je, da bi za tako stvar niti proračunjena svota 15.600 gld. ne zadostovala, ker dotični izvirek ni imel toliko vode, da bi bil popolnoma zadoščal potrebam ljudstva in živine. Bivši deželni hidrotehnik Hrasky podal je

potem deželnemu odboru nasvet, naj bi se skušalo z vrtnjem tal poizvedeti, ali ne bi se na ta način moglo dobiti pitne vode in deželni odbor je sporazumno z visokim poljedelskim ministerstvom takoj dovolil v to potrebna sredstva. Začelo se je vrtati in dejansko se je 15 *m* globoko pokazalo toliko podtalske vode, da se misli, da je je zadosti in niso šli naprej, kar je le obžalovanja vredno. Kajti, ako bi bili le še kake 3 ali 4 *m* globoko vrtali je gotovo da bi se bilo prišlo do tolike vode, da bi sedaj ne bilo treba misliti na napravo drugega vodnjaka. Dotični prvi vodnjak se je napravil na ta način, da so k troškom 2800 gld. prispevali dežela s 30 %, vlada s 50 %, adjacenti pa z 20 %.

Sedaj ima vas Orehek vodnjak, ki ima jako zdravo pitno vodo, toda žal množina ne zadostuje in to osobito ne v poletnem času, kajti vas ima sama že 72 hiš in nad 280 glav živine. Poleg tega pa pohaja ta kraj po leti in jeseni veliko vojaštva in vojaških konj, ker se v okolici vršé veliki vojaški manevri.

Takrat se pokaže, da množina vode niti za $\frac{1}{3}$ potrebščine ne zadostuje.

Iz vsega tega je razvidno, da bo torej treba misliti na napravo še jednega vodnjaka. Ker pa poizvedbe še niso vse dognane, sklenil je upravni odsek, da se deželnemu odboru naroči, da se najprej doženejo vse poizvedbe, ki so potrebne in da potem potrebno ukrene, da se napravi tudi drugi vodnjak.

Predlagam torej v imenu upravnega odseka:

„Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja občine Slavina, da se v vasi Orehek še drugi vodnjak napravi, se izroča deželnemu odboru, da pozveduje o ondotnih razmerah in o potrebi naprave še drugega vodnjaka in ako je potreba po stavbnem uradu dokazana, da vse potrebno ukrene v namen naprave drugega vodnjaka.“

Pandeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pichtenberg:

Wünscht jemand der Herren zu diesem Antrage das Wort zu ergreifen?

Der Herr Abgeordneter Modic hat das Wort.

Poslanec Modic:

Visoki zbor! Dolžnost mi je, prošnjo županstva občine Slavine za napravo vodnjaka v Orehku kar najtopleje podpirati ozirom na to, da je vas velika — šteje namreč 72 hiš — in da torej z jednim vodnjakom, za katerega je dežela le z malim zneskom pripomogla, ne more izhajati.

Priporočam torej dež. odboru, da skrbi, da se drugi vodnjak še letos napravi in sicer tako, da bo vode popolnoma zadosti.

Tudi naj se za to stvar dovoli kolikor mogoče velik deželni prispevek.

Pandeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Pichtenberg:

Wünscht noch jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ich bitte also diejenigen Herren, die dem Antrage des Herrn Berichtstatters zustimmen wollen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Er ist angenommen.

Punft:

14. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva v Strugah za odvajanje vode v Struški dolini.

14. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindecamtes in Struge um Ableitung der Gewässer aus dem Strugerthale.

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! Županstvo občine Struge podalo je enako pisano, z enakim petitom oskrbljeno prošnjo deželnemu odboru že svoj čas, in sedaj tudi deželnemu zboru in sicer eno — na deželni odbor — dné 8. januarija t. l., drugo — na deželni zbor — pa dné 10. januarija t. l. O stvari je jako lahko poročati, kajti deželni odbor je svojo dolžnost že izvršil, kakor spričuje tukaj v originalu koncipirani sklep deželnega odbora, ki se je dné 31. januarija županstvu doposlal, in v katerem se županstvo obvešča, da je c. kr. poljedelsko ministerstvo dovolilo za tekoče leto svoto 540 gld. v to svrho, da se vršé opazovanja vodnih razmer v ondotni dolini in da je ravno tolik znesek sklenil tudi deželni odbor žrtvovati iz deželnih sredstev. Dotično poročilo, katero je bil sestavil državni gozdni komisar Puttick, se je od slavne c. kr. deželne vlade podalo visokemu poljedelskemu ministerstvu, katero je takoj pritrdilo temu, da se vse potrebno ukrene, da se študije izvršé in dejanjsko iztrebljajo požiralniki, ki so krivi, da se leto za letom v tej dolini ponavljajo povodnji. Dotični vladni komisar je proračunil za to potrebno svoto na 1200 gld., katero je pa visoko kmetijsko ministerstvo znižalo na 1080 gld., ter ob enem zagotovilo prispevek 540 gld. državnega denarja. Deželni odbor je tudi sklenil prispevati z enako visoko svoto, tako da adjacantom ne bo treba nič donašati. Dela so jako važna in nujna, ker ravna se, da se preprečijo povodnji, ki se, posebno odkar se je zgradila dolenjska železnica, pogostoma ponavljajo. Tako-

rekoč vsako leto nastopa po tri,- štirikrat voda, ki nima odtoka, in vsled tega dolgo stoji na zemljiščih, ter napravlja škodo na pridelkih, ki potem pognijejo. Stvar se bo tako vršila, da se bo najprej napravila posebna štacija za opazovanje vodnih razmer, da se bo moglo soditi, kako prihajajo vode iz Tentere, in kako odhajajo. Ravno tako je pa denar, namenjen, da se požiralniki iztrebljajo in nakupijo sredstva za razstreljevanje, že tukaj, ker sta oba strokovnjaka, bivši deželni inženir Hrasky, kakor tudi državni gozdni komisar Puttick, ki sta se avgusta preteklega leta na lici mesta mudila, prepričana, da se bo tem potom vedno ponavljajočim se povodnjim dalo od pomoči.

Visoki zbor se je iz tega prepričal, da je petit prošnje prav za prav torej že rešen, in da so občani o tem tudi že obveščeni. Predlagam pa sicer v imenu upravnega odseka:

„Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja županstva občine Struge izroča se deželnemu odboru v primerno rešitev.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Riechtenberg :

Der Herr Abgeordnete Pakiž hat sich zum Worte gemeldet.

Poslanec Pakiž:

Visoki zbor! V imenu občin, oziroma dotičnih posestnikov Struške doline, ki že toliko let sem vsako leto trpé tako velikansko škodo po povodnjih, zahvaljujem se in sicer v prvi vrsti prečastitemu gospodu deželnemu predsedniku ekscelenci baronu Heinu, da se je potrudil stvar v tako naglem času izvršiti, potem pa tudi deželnemu odboru ravno v tem zmislu. Samo eno opazko pa bi si dovolil, da se namreč dela še niso zapričela, in torej bi si usojal izreči željo, da se prično, kakor hitro bo vreme to dopustilo.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Riechtenberg :

Wünscht noch jemand das Wort?
(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)
Der Herr Berichterstatter?

Poročevalec Povše:

Gledé želje, katero je izrekel častiti gospod predgovornik, pripominjam, kar sem prej pozabil, da je namreč visoka vlada že odredila, da se bodo dotična dela, katera zahteva opazovanje vodâ, po vodstvu gozdnega oddelka za urejevanje hudournikov v Beljaku vršila takoj spomladi, o čemer se je županstvo tudi že obvestilo s prej omenjenim dopisom z dné 31. januarija t. l. Ravno tako se je županstvu gledé poprave ondotnih cest naznanilo, da dojde tjekaj, kakor hitro bo čas nekoliko ugodnejši, deželni inženir, da se prepriča na lici mesta o ondotnih cestnih razmerah.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Riechtenberg:

Wir schreiten zur Abstimmung und ich ersuche die Herren, die dem Antrage des Verwaltungsausschusses zustimmen, sich erheben zu wollen.

✓ (Obvelja. — Angenommen.)

Angenommen.

Wir gelangen zum letzten Punkte der Tagesordnung:

15. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva v Preserji, da se v vasi Rakitna zgradi ljudska šola, da se vpelje kaka obrt ter povzdigne govedoreja.

15. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Preser am Errichtung einer Volksschule in Rakitna, um Einführung eines Industriezweiges und um Hebung der Viehzucht.

Poročevalec Lenarčič:

Visoka zbornica! Čast mi je poročati o zadnji točki dnevnega reda, to je o prošnji županstva v Preserji, da se v vasi Rakitna zgradi ljudska šola, da se vpelje kaka obrt in povzdigne govedoreja.

Priznati moram Preserčanom, da so jako praktični, ker so združili vse svoje težnje in bolesti v eno samo prošnjo, s katere ugodno rešitvijo bi jim bilo res vsestransko pomagano.

Prošnja je v enem delu, kar se namreč tiče zgradbe ljudske šole, precej dobro utemeljena, pa seveda deželni odbor ni kompetenten končno sklepati o tej stvari.

Ravno tako tudi druga zadeva gledé vpeljave kake domače obrti nekako presega delokrog deželnega zbora, kajti s to stvarjo treba se je pač pečati še drugim faktorjem.

Kar se končno tiče povzdige govedoreje, se tudi to kar tako kratko ne more zahtevati od deželnega odbora, ker imajo tudi v tej stvari odločilno in končno besedo drugi faktorji.

Kar se tiče zgradbe šole, utemeljujejo in prosijo prosilci sledeče:

V vasi Rakitni je takoj ustanoviti redno ljudsko šolo. Podobčina ima v ta namen že 2000 gld. denarja, a drugo naj dovoli veleslavni deželni zbor nekaj kot darilo in nekaj kot brezobrestno posojilo, da se še letos začne zidati primerno šolsko poslopje.

Dalje navajajo prosilci, da je kraj jako reven, da prebivalci nimajo skoraj nikakoršnih sredstev, s katerimi bi se preživeli, potem da so gozdje popolnoma posekani in da vlada strogo kaznuje ljudi, ker sekajo pod mero. — To je v kratkem obseg te prošnje, o kateri upravni odsek predlaga nastopno:

„Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja županstva v Preserji odstopi se deželnemu odboru z naročilom, da gledé posameznih točk: zgradbe ljudske šole v Rakitni, vpeljave kakega obrta in povzdige govedoreje primerno ukrene.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Riechtenberg :

Wünscht jemand von den Herren zu diesem Antrage das Wort zu ergreifen?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Dies ist nicht der Fall, und ich ersuche daher diejenigen Herren, die mit dem Antrage einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Nachdem die heutige Tagesordnung aufgearbeitet ist, schreite ich zum Schlusse der Sitzung. Die nächste Sitzung findet Dienstag, den 15. d. Mts., um 10 Uhr Vormittag statt; ich bitte den Herrn Schriftführer die Tagesordnung der nächsten Sitzung zu verlesen.

Tajnik dr. Zbašnik

(bere. — liest.)

(Glej dnevni red prihodnje seja. — Siehe die Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Riechtenberg :

Die Ausschüsse versammeln sich, und zwar der Finanzausschuss morgen, den 12. d. Mts., um $\frac{1}{2}$ 10 Uhr Vormittag; der Verwaltungsausschuss Montag, den 14. d. Mts., um 3 Uhr Nachmittag; der Adressausschuss Montag, den 14. d. Mts., um 10 Uhr Vormittag.

Ich schließe die Sitzung.

Konec seja ob 2 uri 15 minut popoldne. — Schluss der Sitzung um 2 Uhr 15 Minuten Nachmittag.

